

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Andra Kammaren. N:o 10.

Fredagen den 17 Februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Upplästes två så lydande protokoll:

År 1882 den 15 Februari sammanträdde Kamrarnes valmän för att utse Riksdagens Justitieombudsman; och befunnos efter valsedlarnes öppnande rösterna hafva utfallit sålunda:

Herr Advokatfiskal Nils August Fröman 47 röster,

till följd hvaraf Herr Advokatfiskalen N. A. Fröman blifvit till Riksdagens Justitieombudsman utsedd.

Patric Reutersvärd.

Liss Ol. Larsson.

C. O. Berg.

Gust. Ekdahl.

År 1882 den 15 Februari sammanträdde Kamrarnes valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens Justitieombudsman, i fall han, innan nästa lagtima riksdag anstält nytt val af Justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva embetet under den tid Justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad; och befunnos efter valsedlarnes öppnande rösterna hafva utfallit sålunda:

Herr f. d. Advokatfiskalen Ture Arvid Billbergh 48 röster,

till följd hvaraf f. d. Advokatfiskalen T. A. Billbergh blifvit till Riksdagens Justitieombudsmans efterträdare utsedd.

Patric Reutersvärd.

Liss Ol. Larsson.

C. O. Berg.

Gust. Ekdahl.

Kammaren beslöt, att underrättelse om de sålunda försiggångna valen skulle meddelas Riksdagens kanslideputerade, hvilka borde anmodas att uppsätta förslag till så väl förordnanden för de valde som underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anmälan om valens utgång; och lades protokollen derefter till handlingarne.

§ 2.

Föredrogos och behandlades för andra gången:

Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 6, 7, 8, 9 och 10; samt

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 8, 9 och 10.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel; och

N:o 16, angående Kongl. Maj:ts nådiga förslag om anvisande af medel för bekostande af två geologers resa till Spetsbergen; samt

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner om ändringar i förordningen den 31 Oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 4.

På derom anmäld begäran, erhöll Herr *Sven Andreasson* ledighet från riksdagsgörömlen under 6 dagar från och med den 20 innevarande månad.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Lördagen den 18 Februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 i denna månad.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 11 och 16; samt

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 11.

§ 3.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 6, angående beräkningen af statsverkets inkomster.

Punkten 1:

Bifölls.

Punkten 2:

Lades till handlingarne.

Punkterna 3 och 4:

Biföllos.

Utskottets derefter afgifna yttrande angående *de extra ordinarie inkomsterna:*

Lades till handlingarne.

Punkten 5:

Bifölls.

Utskottets slutliga yttrande angående *de för nästa statsregleringsperiod disponibla belopp:*

Lades till handlingarne.

§ 4.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel.

§ 5.

Till behandling förekom Stats-Utskottets Utlåtande N:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel.

Punkten 1:

*Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterne vid
vissa straff-
fängelser.*

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att hvar och en af *predikanterne* vid straffängelserna å Långholmen, i Malmö, i Karlskrona, i Norrköping, å Norrmaalm samt å Nya Varfvet måtte erhålla rätt till ett ålderstillägg af femhundra kronor efter fem års tjenstgöring i nämnda befattning och under i öfrigt enahanda bestämmelser, som vid riksdagen år 1874 blifvit fastälda med afseende å då beviljade ålders-tillägg vid vissa befattningar å fängvårdens stat.

Beträffande denna nådiga framställning, hade Utskottet i förevarande punkt hemställt,

att densamma icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af denna hemställan, mot hvilken Herrar Grefve *G. Sparre*, *F. F. Carlson*, Friherre *F. von Essen*, *R. Montgomery-Cederhielm*, *L. Nordenfelt*, *R. Törnebladh*, Grefve *C. Beck-Friis*, Grefve *S. Lagerberg*, *K. O. Ljungqvist* och *F. Widén* inom Utskottet reserverat sig under yrkande på bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda förslag, begärdes ordet af

Chefen för Kongl. Justitiedepartementet Herr Statsrådet von Steyern, som anförde: Utskottet har visserligen afstyrkt hvad Kongl. Maj:t i denna punkt föreslagit, men då Kongl. Maj:ts framställning rönt understöd af många reservanter inom Utskottet, anser jag mig böra litet närmare fästa Kammarens uppmärksamhet på frågan.

Kongl. Maj:t har föreslagit ett ålderstillägg af 500 kronor efter fem års tjenstgöring åt predikanterne vid de sex största straffanstalterna i riket. Dessa predikanter hafva utan någon tillökning i de i statsrådsprotokollet uppgifna löner äfven skyldighet att tjenstgöra såsom predikanter vid ett i närheten af straffängelset beläget läns- eller kronohäkte och hafva derigenom så fullständig sysselsättning, att det icke är dem medgifvet att innehafva tjenst utom fängvården. Dervid vill jag likväl för ögonblicket mindre fästa mig än vid *beskaffenheten* af deras sysselsättning såsom fängelsepredikanter.

Det är en känd sak, att man på senare tiden uti Sverige börjat egna mera allvarlig uppmärksamhet åt arbetet på fångarnes moraliska uppfostran och förbättring, i det man söker, så vidt möjligt är, bereda dem till ett värdigt bruk af den frihet, hvaraf de en gång efter utståndet straff skola komma i besittning, så att de måtte kunna från fängelset öfvergå till en samhällsnyttig verksamhet. Det är gifvet, att det arbete, som i sådant syfte i fängelset utföres, hufvudsakligen kommer att hvila på predikanten. Det är hans skyldighet att leda och deltaga i den undervisning, som bibringas fångarne, och särskildt att meddela undervisning åt cellfångar. Vidare och förnämligast åligger det honom att genom enskilda samtal med fångarne söka utforska deras anlag och sinnesbeskaffenhet och leda deras tankar och håg i en allvarligare rigtning. Nu kan man icke gerna föreställa sig, att den förste prestman, man träffar på — må han äfven vara den bäste — skall utan all förberedelse lyckas i en sådan verksamhet. Det hårda öde, i hvilket fången finner sig försatt, gör honom skygg och sluten, misstänksam, ja rent af afvogt sinnad mot hvarje närmande, hvarje inblandning i hans angelägenheter från bättre lottade medmenniskors sida. Det fordras enligt erfarne fångprestens enstämmiga vitsord en ganska hög grad af människokänedom och särskildt en ganska stor insigt i dessa människors uppfattning och åskådningssätt, för att kunna öfvervinna deras motvilja, ingifva dem förtroende och med framgång verka på deras sinnen. Det är derföre af största vigt, att fångvården så länge som möjligt får behålla sina fullt utbildade och erfarne predikanter. Men dessa fångpredikanter aflöning, 2,000 kronor vid de mindre straffängelserna och vid de större 2,600 frutom bostad och vedbrand, är icke högre än att många komministraturer i synnerhet i de större städer, der dessa straffanstalter äro belägna, erbjuda rikligare fördelar, att nu icke tala om den långt angenämare sysselsättning, som är med dessa tjänster förenad; och är fångpresten dertill behörig att söka pastorat, kan man vara fullt förvissad, att fångvården icke länge får behålla honom. Så har t. ex. inträffat under de senare åren, att vid straffängelset å Långholmen två fångelsepredikanter, hvardera efter 6 års tjänst, samt vid straffängelset i Malmö likaledes två, den ena efter tre, den andra efter fem års tjänstgöring, afgått, alla till kyrkoherdebeställningar. Kongl. Maj:t har med afseende på dessa förhållanden föreslagit den ifrågasvarande ganska måttliga lönetillökningen, att inträda just vid den tid, då, efter hvad erfarenheten visar, fångpredikanten brukar och äfven måste för sin utkomst söka anställning på annat håll. Man behöfver derföre icke med Utskottet befara att få vid fångvården behålla dessa predikanter utöfver deras kraftigare ålder. Ingen prest med någon begåfning, och det är ju sådane man helst söker på dessa platser, lärer väl vid en sådan befattning qvarstanna utöfver sin kraftigaste ålder för en lön af 3,000 kronor; men genom lönetillökningen hoppas man åtminstone vinna, att fångvården icke nödgas af-

Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterne vid
vissa straff-
fängelser.

(Forts.)

Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterne vid
vissa straff-
fängelser.

(Forts.)

stå sina predikanter just vid den tid, då de vunnit full erfarenhet i sitt kall, och man sålunda börjar af deras verksamhet hemta verklig nytta.

Kammaren torde således finna, att hufvudfrågan här icke är att skaffa ökade löneförmåner åt några tjänstemän. Frågan är att bereda Fångvårdsstyrelsen möjlighet att vid tillsättandet af dessa viktiga tjänster icke behöfva vara inskränkt endast till de minst lämpliga kandidaterna eller också till dem, som oupphörligt stå på språng till andra tjänster. Och slutligen är det fråga om en barmhertighetssak, nemligen den att man måtte bereda fången åtminstone den trösten att i sina viktigaste angelägenheter få vända sig till en lärare, för hvilken han hyser fullt förtroende. Mången bättre lottad torde icke anse denna fördel så synnerligt stor, men för den, hvilken tillbringar månad efter månad, år efter år i ensamhet inom fängelsets murar, måste den vara ovärderlig.

Herr Sven Nilsson: Det är icke längre sedan än vid 1877 års riksdag, som löneroglering fastställdes för fångvårdsstaten, och det förundrar mig därför, att man efter så kort tids förlopp kommit till den åsigt, att de nu ifrågavarande tjänstemännen skulle behöfva löneförhöjning. Jag tror dock icke, att erfarenheten verkligen gifver stöd för en sådan åsigt, emedan, om man granskar förhållandena före år 1877, man skall finna, att äfven före nämnda år ständiga ombyten af dessa prestmän egde rum. Jag tror derföre, att om en sådan löneförhöjning, som här blifvit begärd, är af behofvet påkallad, framställning derom skulle hafva blifvit gjord redan vid regleringen 1877, och det torde icke vara lämpligt att så fort efter en verkställd löneroglering börja att reglera lönerna om. Ett sådant exempel torde icke vara nyttigt.

Jag kan icke heller inse nyttan af, att vid dessa befattningar bibehålla prestmännen allt för länge. Man har sagt, att det vore nyttigast att använda dessa prestmän vid fängelserna under deras kraftfullaste ålder, men derefter tänker man sig, att de skola söka andra platser. Jag frågar då: hvart skola dessa prestmän sedan taga vägen? Är det sannolikt att något pastorat vill hafva dem sedan de använt sin kraftfullaste tid på andra håll? Följden skulle då otvifvelaktigt blifva den, att de komme att fortfarande användas såsom fängelsepredikanter, och jag tror icke att fångarne skola blifva betjenade med en åtgärd, som föranleder dertill, att de få behålla gamla prester vid fängelserna.

Det är alldeles tydligt, att dessa prester hafva full sysselsättning, och det bör äfven så vara, men jag tror, att om man ser på lönevilkoren, som dessa prester nu innehafva, och jemför dem med andra löner för likartade befattningar, så skall man finna, att de icke äro så små, som man föreställer sig. En årlig lön af 2,000—2,600 kronor jemte fri bostad eller hyresersättning och vedbrand är visst icke en obetydlig aflöning; och jag tror således, att Stats-

Utskottet har på goda grunder hemställt om afslag å den af Kongl. Maj:t begärda löneförhöjningen, till hvilken hemställan jag nu yrkar bifall.

*Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterne vid
vissa straff-
fängelser.*

(Forts.)

Herr J. Johansson i Stockholm: Jag är i så väsentlig mån förekommen af Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet, att jag har föga att tillägga till hvad han yttrat. Jag för min del skall aldrig ställa mig på den sida — i händelse en sådan finnes — der man obetingadt röstar för alla löneförhöjningar, dyrtids- eller ålderstillägg, men i förevarande fall finner jag skäl vara för handen för, att Kongl. Maj:ts nådiga förslag och Fångvårdsstyrelsens vördsamma anhållan icke, såsom Utskottets mening gifver vid handen, af Riksdagen lemnas så helt och hållet utan afseende.

Norges folk anses ju för att vara sparsamt, och Danmarks likaså. I Danmark äro dessutom lefnadsvilkoren vida billigare än i Sverige, men icke desto mindre aflönar Danmark sina fängelseprester med i medeltal 2,400 kronor om året och delvis fritt husrum och vedbrand; hvarförutom dem försäkrats två ålderstillägg, att utgå med 400 kronor hvarje gång och med fem års mellanrum. Norge aflönar sina fångpredikanter med i medeltal 3,336 kronor om året samt delvis husrum och vedbrand, men lemnar icke något ålderstillägg. Sverige deremot aflönar sina fängelsepredikanter med i medeltal 2,220 kronor jemte husrum och vedbrand för dem alla, hvilka löneförmåner tillsammans kunna uppskattas till 2,700 kronor. Denna siffra har jag funnit genom att sammanlägga de olika, större och mindre lönebeloppen och dividera summan med fängelsepredikanternes antal. Nu är här endast fråga om ett ålderstillägg å femhundra kronor, så att den svenske fångpredikanten skulle efter fem års tjenstetid komma till samma lön som den norske kommer redan vid tillsättningen till tjensten. Deri ligger väl ingenting synnerligen obilligt. Derigenom vunnas, att den svenske fångpredikanten kunde behålla sin tjenst i tio års tid åtminstone eller, såsom Utskottet just uttrycker sig, under den kraftigaste delen af sin ålder och på samma gång att han, såsom Kongl. Maj:t sagt, icke behöfde allt för tidigt lemna sin befattning.

Är prestmannen till för att predika bot och bättring och omvända syndare, så synes mig att han inom fängelse- och fästningsmurarne är på sin rätta plats; och det är visst och sant, att der har han ett arbetsfält, som aldrig lemna honom sysslolös, och arbetaren är ju värd sin lön, när han arbetar väl. Fullgör han sitt kall — och vi hafva ju ingen anledning att betvifla detta — så har han ingen tid att egna åt enskildt förvärf, och dessutom får han icke åtaga sig någon annan befattning. Han kan ej heller i våra offentliga kyrkor predika sig till ett bättre, fetare och lugnare brödstycke, såsom många af våra unge prestmän i våra dagar kunnat göra, hans begåfning må vara aldrig så stor. Han kan med densamma visserligen bereda sin af fångar bestående församlings and-

Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterne vid
vissa straff-
fängelser.
(Forts.)

liga välfärd, men såsom han nu är afördnad aldrig ens en timlig för sin egen del. Bevilja vi emellertid det begärda ålderstillägget, och uppfyller prestmannen sitt kall, såsom hans samvete och pligt bjuda, icke blott af tacksamhet emot den himmelske, utan äfven mot den jordiske löngifvaren, och verkar han på det sättet, att han från förtappelsens väg återför syndaren och söker göra honom till en nyttig samhällsmedlem, så tror jag, att staten i längden snarare vinner än förlorar på att bevilja honom det ifrågavarande ålderstillägget. Då jag sålunda tror, att Fångvårdsstyrelsens anhållan om löneförökning för vissa fångpredikanter är billig, riktig och nödvändig, så skall jag bedja att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Hedin: Herr Talman! Innan jag öfvergår till Stats-Utskottets nu föredragna hemställan om afslag å Kongl. Maj:ts proposition, skall jag taga mig friheten att göra en erinran rörande beloppet af fångvårdens förslagsanslag, som Kongl. Maj:t synes mig hafva satt för lågt. Naturligtvis bör detta anslag nedsättas med det belopp, hvars öfverflyttande till det bestämda anslaget blifvit proponeradt, eller 292,240 kronor. Visserligen kan man också nedsätta det med ett belopp, ungefärligen motsvarande den summa, som förslagsanslaget i medeltal under de senare åren lemnat i behåll, men detta endast under förutsättning, att de gynsamma omständigheter komma att fortfara, hvilka under de senare åren medgifvit, att behållning uppstått, någonting, om hvilket likväl ingen ens kan våga någon gissning. Om någonting tillstöter, som föranleder, att den nominella riksstatssiffran af förslagsanslaget kommer att öfverskridas, då är det strax förbi med den glädje, man funnit deri, att slutsumman för fångvårdsstaten — och för andra hufvudtiteln i sin helhet — skulle blifva densamma år 1883 som år 1882 — och det vill icke mycket till, för att förslagsanslaget för fångvården, när det är knappt beräknadt, skall öfverskridas med hundratusentals kronor. Men under sådana förhållanden är också någonting annat förbi, som är väsentligare. Af den Kongl. Maj:ts proposition bilagda finansplanen finner man, att regeringen beräknat ett öfverskott af något mer än två och en half millioner kronor. Huruvida denna beräkning kommer att bestå profvet, det beror ibland annat i väsentlig mån deraf, huruvida förslagsanslagen räcka till eller måste öfverskridas. Inträffar det senare, och på detta område kan det lätt inträffa, då har man blott skaffat sig en aldeles illusorisk ögonfägnad, hvilken kommer att förvandlas till en otjenst för den finansminister, som härnäst skall uppgöra riksstaten. Detta om det knappa belopp, hvartill förslagsanslaget är fixeradt af Utskottet i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition.

Jag skall nu be att få yttra ett par ord om den föredragna punkten. Jag har föga att tillägga till hvad Herr Chefen¹ för Justitiedepartementet redan sagt, men jag ber dock att särskildt få betona, att jag föreställer mig, att Utskottets egentliga eller väsent-

liga argument icke är fullt riktigt, när nemligen Utskottet yttrar, att det för Utskottet vill synas, »som skulle den särskilda slags tjenstgöring, desse prestmän hafva sig ålagd, bäst lämpa sig för personer i deras kraftigaste ålder, så att det ej skulle vara önskvärdt, att de till en mera framskriden ålder vid dessa befattningar kvarstannade». Det beror nu på, hvad man menar med en »mera framskriden ålder». Menar Utskottet dermed ålderdom, då kropps- och själskrafter börja svika, kan ingen motsäga Utskottet. Men en »mera framskriden ålder» är ett mångtydigt uttryck. Jag föreställer mig, att en fängelsepredikant rätt väl kan kvarstanna i denna befattning under normala förhållanden till t. ex. 50 års ålder. Men sådant inträffar väl icke ofta. Det är allt för vanligt, att han söker sig ifrån sin befattning redan efter tre, fyra å fem år, och detta synes mig vara en följd deraf, att lönen är för låg, ett missförhållande, som bör afhjelpas. Man bör ordna så, att dessa platser icke komma att betraktas och begagnas som expektansplatser. Det är ganska visst, att den unge prestmannen, då han inträder inom fängelset för att der utöfva sin gerning, får en i viss mening mycket begränsad verld att göra bekantskap med, och att han lätt nog tager kännedom om fängelsets yttre ordning. Men en större verld och mera svår att utforska öppnar sig för den unge och oerfarne i deras hjertan och sinnen, hvilkas moraliska och religiösa uppfostran han skall leda. Han har att företaga ett individuelt studium, om jag så får säga, af hvar och en af dessa karakterer; han har att utransaka det innersta hos menniskor, som äro väl förfarna på alla listens och lögnens krokvägar; han har att medla mellan ena gången ligkiltighet, andra gången förtviflan, ena gången trots, andra gången öfverspända förhoppningar; han har att bringa alla dessa sinnen i jemvigt. Men detta lyckas honom först, sedan han förvärfvat en särskild menniskokännedom och verldserfarenhet, som han icke utanför fängelset varit i tillfälle att få. Låt honom derföre stanna på sin plats något längre, låt honom icke betrakta den som en öfvergångsplats.

Jag tänker vidare, Herr Talman, att fången väl i de flesta fall skall mera förtroendefullt komma den till mötes, om hvilken han vet och kan säga till sig sjelf: »du känner något af verlden». Jag tror att han lättare skall öppna sitt hjerta för den, hvilkens ansigte han är van att se, och hvars vänliga hand han mången gång sett sträckas emot sig. Men huru vinna detta, om brödbekymmer skola tvinga fängpredikanten att efter några få år, då han nått och jemnt hunnit blifva mogen för sitt värf, söka en annan befattning?

Den framställning, som Kongl. Maj:t nu, på grund af Fångvårdsstyrelsens anhållan, gjort till Riksdagen, är ytterst föranledd af en petition från de ifrågavarande fängpredikanterna. Jag hoppas, att Kammaren icke misstycker, om jag upptager ett par minuter med att ur denna petition uppläsa några rader. Det heter der, bland annat: »Det ligger i beskaffenheten af ett sådant kall, att det framför allt måste handhafvas *med kärlek och samvetsgrannhet*, om det

*Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterna vid
vissa straff-
fängelser.*

(Forts.)

Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterne vid
vissa straff-
fängelser.
(Forts.)

skall lemna efter sig några välsignelserika frukter. Här gäller det, om någonsin, att icke förrätta sina sysslor endast »ex officio» eller låta sin verksamhet blifva mekanisk. Väl kan man äfven på sådant sätt sköta de löpande göromålen så, att man icke ådrager sig anmärkningar och klander; men det är tydligt, att mycket, som borde göras, derigenom försummas, och att hvad som göres icke blir af den gedigna art, att det kan lemna några nämnvärda spår efter sig. Frestelsen till ett sådant mekaniskt umgående med tjensten ligger dock själasörjaren inom fängelset ganska nära, och närmare, ju mindre uppmuntran han under årens lopp erhåller för sitt arbete. Denna frestelse kommer då lätt, innesluten i det visserligen låga, men dock icke ovanliga tänkesätt, som i sin krassaste form torde kunna uttryckas så: »jag arbetar alldeles nog för den lön jag får». Vill man nu göra hvad göras kan för att förebygga en sådan fara, då måste man tillse, att det trogna arbetet lönas efter förtjenst, och att äfven fängelsepredikanten må kunna vänta sig någon tillökning i sin aflöning efter några års arbete». Och härtill lägga petitionärerne följande betraktelser: »Det vore billigt, att han (fängelsepredikanten) sattes i stånd att med tiden kunna inträda i ett eget familjehem och äfven från den källan finge ösa något af den lefnadsglädje, som erfordras för att kunna med välsignelse arbeta i hvilken kallelse det vara må. Men att detta under närvarande aflöningsvilkor icke utan yttersta nöd låter sig göra, det våga vi af egen erfarenhet säga. För den skull försattes ock mången fängpredikant i den hårda nödvändighet att antingen framlefva sina dagar i cœlibat eller ock med familj draga sig fram under tryckande brödbekymmer, äfven om anspråken på lifvets nödtorft sättas ganska lågt. Och i båda fallen skall det icke blifva utan menlig inverkan på hans kallelses arbete.»

Jag tror, att Kammaren skall erkänna, att dessa betraktelser äro rigtiga och giltiga. Det är icke af fängelsepalatsens beskaffenhet, icke af de särskilda yttre systemens olika art som en verklig fängsvård, den som leder till förbättring och upprättelse af den fallne och återeröfrar honom åt samhället, uteslutande beror. Jag nekar icke den olika verkan af de olika system, som under tidernas lopp blifvit försökta, men det verksammaste medlet för fångens förbättring är och förblir dock den kärleksfulla inverkan af personlighet på personlighet. Derföre tror jag ock, att af allt hvad som under de senaste åren blifvit gjordt för en förbättrad fängsvård ingenting kan jämföras med dels anskaffandet af en lämplig fängsvaktarepersonal och dels fångens moraliska och religiösa uppfostran. Och deras kall, som hafva denna uppfostran sig anförtrodd, är dock tungt, äfven för den, som med kärlek och entusiasm går till detsamma. Detta kunna vi ju lätt tänka oss; litet hvar veta vi, att det gifves äfven tunga pligter. Det synes mig derföre vara väl värdt, att vi äfven på detta håll offra något, öfvertygad som jag är, att denna uppoffring snart skall varda oss ersatt i minskade fängsvårdskostnader. Jag anhåller, Herr Talman, om bifall till Kongl. Maj:ts proposition,

och jag vågar hoppas, att Stats-Utskottet icke i detta fall skall allt för mycket hålla på sitt förslag.

Häruti instämde Herrar Friherre *Fock* och *Åbergsson*.

*Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterne vid
vissa straff-
fångelser.
(Forts.)*

Herr O. B. Olsson: Här har visserligen gjorts en jernförelse mellan fångpredikanternes aflöning i Norge och Danmark, å ena, och hos oss, å andra sidan, och denna jernförelse tycktes icke så synnerligen väl ut för oss; men om man vill gå igenom den danska statskalendern i dess helhet, så tror jag man der skall finna åtskilliga anledningar till jernförelser, som äro vida mera slående och som icke utfalla så ogynnsamt för oss i afseende på vår frikostighet emot embets- och tjenstemännen.

Hvad åter sjelfva saken beträffar, så kan jag för min del åtminstone icke anse, att dessa fångpredikanter äro så alldeles klen aflönade, som man här velat låta påskina. Det är dock faktiskt, att de åtnjuta en lön af 2,000 å 2,600 kronor, förutom fri bostad och vedbrand, en förmån, som af en talare här uppskattades till 500 kronor, hvilket jag dock anser vara kanske något för lågt. Men detta oaktadt, om än jag ger honom rätt i denna hans uppskattning, måste jag för min del påstå, att fångpredikanternes aflöning icke är för liten. Vill man nemligen jernföra densamma med den, som tillkommer fångpredikanternes vederlikar, eller pastorsadjunkter och vice pastor, så skall man komma till en ganska betydlig skilnad till de senares nackdel. Pastorsadjunkternes lön varierar nemligen mellan 700 och 1,000 kronor, vice pastorernas mellan 900 och 1,200 kronor; och hvad de sistnämnde eller vice pastorerna beträffar, så vågar jag påstå, att deras arbetskraft tages, åtminstone i de större pastoraten, fullt upp lika mycket i anspråk som de ifrågavarande fångpredikanternes. Dessutom hafva vice pastorerna ett ganska drygt ansvar till följd af expeditionsgöromålen och andra åligganden, hvilka, om de icke fullgöras rätt, kunna för dem medföra högst menliga följder, och det vill icke mycket till, för att han till och med kan dömas tjensten förlustig, t. ex. i fråga om afkunnande af lysning eller utfärdande af bevis om vigsel m. m.

Om man nu hyser den åsigten, att man genom dessa 500 kronor såsom ålderstillsätt till fångpredikanterna skall lyckas få behålla dem längre på deras respektive platser än eljest, vågar jag dock för min del betvifla, att denna åsigt är riktig, ty det är ganska naturligt, att om fångpredikanten kan få ett godt pastorat, med 4 å 5 tusen kronors inkomst, han icke stannar kvar vid fångset, vare sig han nu får dessa 500 kronor eller icke.

Under sådana förhållanden, och då jag är öfvertygad om, att icke något väsentligt skulle vinnas genom bifall till hvad Kongl. Maj:t i denna punkt begärt, tager jag mig friheten yrka bifall till Stats-Utskottets afstyrkande hemställan.

Ang. ålders-
tillägg för pre-
dikanterne vil
vissa straff-
fängelser.
(Forts.)

Herr Nils Petersson: Att en nitisk och god själa-
vård är nyttig för fångarne, lärer ingen kunna bestrida; och om
densamma kunde köpas för ett så ringa belopp som 500 kronors
tillökning i de ifrågavarande fångpredikanternes löner, så vore detta
ett mycket godt pris. Enligt min åsigt kan man dock icke erhålla
dylik själavård genom att höja lönerna, utan detta måste ske på
annat sätt. Vanligen är det icke unge, nyligen från akademien ut-
gångne prester, som befordras till dylika platser, ty dertill är lönen
allt för hög, utan medelålders prestmän; och det ligger i sakens na-
tur, att de stanna kvar på sina platser, så länge de finna sådant
med sin fördel förenligt, på samma sätt som andre religionslärare
göra. Det är dessutom icke alltid gifvet, att man för de högsta
lönerna kan erhålla de bästa presterne och allra minst yngre sådane,
ehuru desse måhända äro mest nitiske. Man har vidare framhållit,
att desse fångpredikanter till följd af den dåliga aflöningen icke
hafva råd att ingå äktenskap. Det vore beklagligt, om detta på-
stående egde grund. Min erfarenhet är dock den, att de allra fleste
prester ingå äktenskap redan såsom adjunkter och komministrar med
vida lägre löneinkomster, än de ifrågavarande predikanterne. Om
man nu skulle höja ifrågavarande prestmäns aflöning, så funno
nog också de med sin fördel förenligt att stå kvar såsom fångpre-
dikanter under hela sitt lif i brist på något bättre. Yppades der-
emot tillfälle till bättre utkomst på annat håll, så skulle de nog
söka befordran, helst om, såsom stundom inträffar, ett pastorat med
10,000 kronors inkomst blefve ledigt. Vill man förekomma sådant, må-
ste Riksdagen träda emellan och bevilja motsvarande löneförmåner
åt fängelsepredikanterne. Då det emellertid, af skäl Utskottet an-
fört, icke är önskvärdt, att ifrågavarande prestmän kvarstanna vid
sina befattningar, till dess de hinna en mera framskriden ålder —
något som just skulle blifva fallet, derest Kongl. Maj:ts ifrågava-
rande proposition vunne Riksdagens bifall — så får jag för min
del på dessa och af Utskottet i öfrigt anförda skäl yrka bifall till
Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr af Trolle: Jag anhåller endast att få instämma med de
talare, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de
yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen, enligt
dem, propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som
ock på afslag derå och bifall i stället till Kongl. Maj:ts ifrågava-
rande förslag; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara
med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt företogs
enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande omröst-
ningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af Utlåtandet N:o 8,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

*Ang. ålders-
tillågg för pre-
dikanterna vid
vissa straff-
fångelser.*

(Forts.)

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets berörda hemställan, bifallit hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit.

Omröstningen visade 123 ja mot 53 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

Punkterna 2—9:

Biföllos.

I *punkten 10* hade Utskottet utlåtit sig öfver Kongl. Maj:ts förslag, det Riksdagen måtte medgifva, att till uppförande i Bollnäs, å en af de tingshusbyggnadsskyldige i Södra Helsinglands domsagas vestra tingslag erbjuden byggnadstomt, af ett nytt kronohäkte med tingshus för nämnda tingslag, ett belopp af 100,000 kronor finge utgå af förslagsanslaget för år 1881 till fångars vård och underhåll.

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.

Och hade Utskottet på anförda skäl hemställt,

att hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Enligt anteckning å utlåtandet, var reservation mot nämnda hemställan inom Utskottet anmäld af Herr *L. Nordenfelt*, hvilken för sin del yrkat att Riksdagen ville, med afslag å Kongl. Maj:ts förevarande proposition, för uppförande af ett så kalladt transportfångelse i Bollnäs bevilja ett extra anslag af 20,000 kronor.

Sedan uppläsning skett af Utskottets förslag, anförde

Chefen för Kongl. Justitiedepartementet Herr Statsrådet von Steyern: Herr Talman! Mine Herrar! Jag anser mig skyldig att äfven i denna punkt taga Kammarens uppmärksamhet ett ögonblick i anspråk, i synnerhet som jag har att meddela några upplysningar, hvilka dels föranledts af Utskottets motivering, dels kommit mig tillhanda så sent, att de ej kunnat inflyta i statsrådsprotokollet.

Kongl. Maj:t har här begärt att få använda ett belopp af 100,000 kronor till uppförande af gemensamt transportfångelse och

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.
(Forts.)

kronohäkte i Bollnäs, äfvensom till ett tingshus i Södra Helsinglands domsagas vestra tingslag. Detta tingshus skulle kosta 14,000 kronor, men dertill skulle tingslaget bidraga med 9,000 kronor. Hela kostnaden skulle således blifva 109,000 kronor, hvaraf af statsmedel skulle utgå 100,000 kronor. Nu har Utskottet icke förnekat behovet af ett transportfängelse, och detta behof är äfven synnerligen trängande. Såsom i statsrådsprotokollet är uppgifvet, finnes för detta ändamål i Bollnäs en byggnad, innehållande tre rum, hvart och ett mindre än en vanlig cell, och i dessa rum måste under vissa nätter inhysas ett antal af 12—16 fångar, d. v. s. 4 à 5 i hvarje rum. Hvad åter angår det föreslagna kronohäktet, har Utskottet uttalat någon tvekan, huruvida behovet af ökad utrymme vid fängelserna i Gefle och Hudiksvall vore af stadigvarande art. Jag har i det hänseendet i statsrådsprotokollet lemnat åtskilliga upplysningar för åren 1879 och 1880 och ber nu att få fullständiga dem med uppgifter äfven för 1881. Af dessa uppgifter inhämtas, att vid länsfängelset i Gefle med 66 celler medeltalet fångar för 1881 varit 68 eller två mer än cellernas antal, och att vid fängelset i Hudiksvall med 24 celler fångarnes medeltal varit 25. Emellertid är det klart, att detta medeltal vid åtskilliga tillfällen öfverskridits, och det har sålunda händt, att fångantalet i Gefle en gång var 89, och vid fängelset i Hudiksvall har det uppgått ända till 37. För att få ned medeltalet till respektive 68 och 25, har det varit nödvändigt att från fängelserna i Gefle och Hudiksvall transporterera bort en mängd fångar, hvilka enligt gällande föreskrifter skulle der förvaras, nemligen sådana, som varit dömda till straffarbete under två år. Sålunda hafva under år 1881 55 fångar från Gefle och 12 från Hudiksvall måst transporteras till annan ort. För närvarande är dock, till följd af sådana transporter och af andra anledningar, utrymmet i rikets fängelser så upptaget, att, derest öfverflyttningar vidare skulle komma i fråga, plats icke finnes att tillgå i något fängelse norr om Vexjö. Utskottet har ansett, att, derest utrymmet i fängelserna i Gefle och Hudiksvall vore otillräckligt, denna olägenhet bättre kunde afhjelpas genom utvidgande af dessa fängelser än genom inrättandet af ett nytt. Detta vore otvifvelaktigt en utväg. Att Kongl. Maj:t dock icke föreslagit den, har sin grund i en Riksdagens skrifvelse. På 1840-talet egnade man, som bekant, mycken uppmärksamhet åt fångvårdens angelägenheter; och då Kongl. Maj:t begärde de första större anslagen till länsfängelsernas uppförande, svarade Riksdagen uti underdånig skrifvelse den 5 Juni 1841, »att dessa fängelser skulle anläggas icke endast vid länsresidenserna, utan äfven å andra lämpliga ställen inom länen, då deras vidsträckthet eller andra lokala förhållanden dertill föranledde, hvilken senare åtgärd, i väsentlig mån ledande dertill, att fångarne, intill dess ransakningen vore fulländad, kunde stanna i det fängelse, som vore beläget närmast ransakningsstället, såmedelst skulle underlätta ransakningen, jemte det betydlig besparing af fångforslingskostnaden derigenom beredd». Så tänkte

Riksdagen 1841, och Kongl. Maj:t hade icke anledning tro, att Riksdagen nu skulle hafva ändrat mening.

Vidare förekommer i Utskottets motivering ett stycke, som jag fruktar måste bero på ett missförstånd. Det heter nemligen: »Beträffande ransakningars hållande vid Bollnäs bör bemärkas, att menigheterna i så väl Södra Helsinglands domsagas östra tingslag som äfven begge tingslagen af Vestra Helsinglands domsaga motsatt sig förslaget, att ransakningarne för dessa tingslag skulle vid det ifrågasatta nya fängelset hållas, och vägrat att till byggnadskostnaden lemna något bidrag; dervid menigheterna i allmänhet framhållit, att tidspillan och kostnader för domare, nämnd, målsegare och vittnen genom förslaget skulle ökas vida utöfver hvad som motsvarades af minskad kostnad för fångforslingen.» Det vill således synas, som om Utskottet föreställt sig meningen vara, att vid Bollnäs skulle blifva särskildt tingsställe för brottmål äfven i afseende å sådana brott, som begåtts utom det tingslag, der fängelset är beläget. Derom är dock numera icke fråga. Den frågan väcktes visserligen af Fångvårdsstyrelsen, men som alla menigheterna satte sig deremot, och vid sådant förhållande Kongl. Maj:t icke brukar bifalla dylik framställning, afstod Fångvårdsstyrelsen från den delen af förslaget. I statsrådsprotokollet har också uttryckligen förklarats, att här endast är fråga om ett ransakningsfångelse för Helsinglands vestra och södra domsagor. Men detta vill säga att fångarne, sedan de vid dessa domsagors särskilda tingsställen undergått ransakning, skulle mellan ransakningarne förvaras i Bollnäs i stället för att skickas till Gefle eller Hudiksvall.

Härefter kommer ett skäl, som kanske torde hafva mer än de öfriga bevekt Utskottet att afstyrka den Kongl. propositionen. Det heter nemligen: »Endast Södra Helsinglands domsagas vestra tingslag har ansett den föreslagna anordningen för sig fördelaktig, men det bidrag, som dessa byggnadsskyldige erbjudit såsom ersättning för befrielse att bygga och underhålla tingshus, motsvarar uppenbarligen icke de kostnader, staten därför skulle få vidkännas.» Förslaget att staten äfven skulle uppföra tingshus har föranledts deraf, att Riksdagen vid åtminstone ett föregående tillfälle bifallit sådant förslag, då det gällt annat tingslag, som bidragit med mycket mindre belopp, än här är ifrågasatt. Emellertid är frågan om uppförande af detta tingshus icke något så viktigt statsintresse att, om Riksdagen önskar få denna del af förslaget utesluten, Kongl. Maj:t kan deremot hafva mycket att invända.

Hvad beträffar den omständigheten, att den föreslagna byggnadstomten är belägen på ett afstånd af 1,500 fot från jernvägsstationen i Bollnäs, så hade Fångvårdsstyrelsens biträdande arkitekt tillfälle att välja mellan två platser, den nu föreslagna och en annan, belägen alldeles intill jernvägsstationen, men fann den förra ega företråde särskildt därför, att den icke låg i den mycket trafikerade jernvägsstationens närhet.

Ang. uppförande af kronohäkte n. m. i Bollnäs.
(Forts.)

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.
(Forts.)

Vidare erinrar Utskottet, att vid ett transporthäkte icke kan erfordras en så dyrbar förvaltningspersonal, som blefve af nöden, derest med detta fängelse skulle förenas ett kronohäkte. Det är också gifvet, att förvaltningskostnaden vid ett mindre häkte skulle blifva lägre än vid det nu ifrågasatta. I afseende å det belopp, hvartill besparingarne skulle uppgå, ber jag att få upplysa, att då vid det nyligen anlagda och i många afseenden med det nu föreslagna jemförliga kronohäktet i Ystad finnes en direktör med aflöning af 1,900 kronor och en predikant med 800 kronor, eller tillsammans 2,700 kronor, skulle vid transporthäktet i Bollnäs behövas blott en vaktmästare med 800 kronors lön. Skillnaden blefve således 1,900 eller i jennadt tal 2.000 kronor, men den torde väsentligen komma att uppvägas af besparingar i kostnaden för forslingsfråntingsställena i Helsinglands domsagor till Hudiksvall och Gefle. Jag kan icke nu exakt uppgifva den summa, hvartill denna forslingskostnad belöper sig, men enligt en i Fångvårdsstyrelsen uppgjord approximativ uträkning, lär den uppgå till mellan 6 och 7 tusen kronor årligen. Således skulle här blifva ett öfverskott af 4,000 kronor, tillräckligt för bestridande af ränta och amortering på det kapital, som erfordras för byggnadens utvidgning till ett kronohäkte.

Det skulle därför varit välbetänkt, om Stats-Utskottet tillstyrkt Kammaren att bevilja ett anslag af 95,000 kronor, möjligen fördeladt på två år, till ett kronohäkte och transportfängelse i Bollnäs, eller om Utskottet, derest det icke velat gå så långt, åtminstone, i likhet med en reservant, förordat ett mindre anslag af 20,000 kronor till ett transportfängelse.

Slutligen ber jag att få göra ytterligare en erinran. Riksdagen har afåtit skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utsträckning af den tid, under hvilken straffarbete skall uttjenas i enrum; och åtminstone denna Kammare har uttalat sina sympatier för en sådan lagförändring, hvarigenom vatten- och brödstraffet skulle upphöra. Inom Justitiedepartementet är också utarbetadt ett förslag till en sådan lagförändring, hvarigenom vatten- och brödstraffet skulle förvandlas till ett något långvarigare enkelt fängelse. Men båda dessa reformer fordra ökad utrymme vid fängelserna och äro för den skull under nuvarande förhållanden omöjliga att genomföra. Jag fruktar, att hvarje undanskjutande af frågan om anskaffande af nya cellfängelselokaler också måste medföra ett uppskof med dessa viktiga reformers genomförande.

Herr Sven Nilsson: Inom Stats-Utskottet var det en ganska lång öfverläggning rörande denna fråga och särskildt med afseende på reservantens förslag om anvisande af 20,000 kronor till ett transportfängelse i Bollnäs. Men icke ens detta ansåg Utskottet sig, som jag tror på goda grunder, för sin del kunna tillstyrka, hufvudsakligen af det skäl, att man, innan man beviljar ett byggnadsanslag, bör ega kännedom icke allenast om den uppgjorda byggnadsplanen och bygg-

nadens beskaffenhet, utan äfven om sjelfva kostnaden för arbetets utförande. Riksdagen har icke brukat antaga dylika förslag, framställda af enskilda personer, utan ansett att de, innan de framläggas för Riksdagen, skola hafva varit underställda Kongl. Maj:ts pröfning. Utskottet föreställde sig derföre, att för frågan, äfven i den form den fått af reservanten, en utredning vore af behovet påkallad, allra helst då det icke vore så farligt, om denna frågas afgörande uppskjutes till ett annat år, emedan Kongl. Maj:t nog, om den anses vara af brådskande beskaffenhet, i alla fall kan vidtaga sådana åtgärder för inrättande af ett transportfängelse i Bollnäs, att byggnadsarbetet kan påbörjas nästa år.

Hvad nu frågan i sin helhet beträffar, så är det temligen tydligt för hvar och en, som tagit del af den kongl. propositionen, att den föreslagna summan är mycket för hög, ty om man jemför de skäl, som blifvit anförda i Kongl. Maj:ts proposition, med de skäl, Utskottet anført, skall man finna, att denna fråga skulle kunna rangeras mycket billigare och, om icke ändamålsenligare, åtminstone lika ändamålsenligt som efter Kongl. Maj:ts förslag. Om man nemligen bygger till fängelserna i de tvenne städer, som omtalas i den kongl. propositionen, så är det uppenbart, att detta kan göras för en mycket mindre kostnad, än om man skulle uppföra ett nytt fängelse jemte tingshus i Bollnäs. Det har blifvit åberopadt, att Riksdagen vid något föregående tillfälle gått till väga på samma sätt, som nu af Kongl. Maj:t är föreslaget. Ja, det är sant. Detta inträffade, då Kongl. Maj:t för några år sedan af Riksdagen begärde medel till uppförande af ett fängelse i Ystad, hvartill de tingshusbyggnadsskyldige skulle bidraga med mindre belopp än som här erbjudits, och detta beviljades. Men det var då fråga om att bygga ett fängelse i en stad, der ett sådant i alla fall måste byggas; nu åter gäller frågan att bygga ett fängelse på landet, som ej är nödvändigt, och häri ligger en stor skilnad.

Hvad nu särskildt tingshuset beträffar, har Kongl. Maj:t beräknat kostnaden härför till endast 14,000 kronor. Denna beräkning är dock uppenbarligen alldeles för låg, emedan de tingshus, som nu byggas äro i det närmaste dubbelt så dyra. Kostnaden härför torde således böra beräknas till minst 25,000 kronor. Det tingslag, som upplåtit byggnadsplats och som skulle tillskjuta 9,000 kronor, komme således, om Kongl. Maj:ts förslag skulle antagas, att förtjena ännu mera än Kongl. Maj:t beräknat.

Beträffande den anmärkning, som sist gjordes, eller att ett par nödiga ansedda reformer icke skulle kunna genomföras af skäl, att för ändamålet erforderligt utrymme vid fängelserna saknades, tror jag, att tillräckligt utrymme i allt fall kan ernås på det sätt, Utskottet föreslagit, genom utvidgning af de redan befintliga fängelserna. Utskottets förslag lägger således icke något hinder i vägen för Kongl. Maj:t att utföra planen i så vidsträckt mån, som från regeringsbanken i detta afseende blifvit åsyftadt; jag tror således

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.
(Forts.)

för min del, att man bör vara försiktig i denna fråga och icke onödigtvis kasta bort statens penningar. Jag är visserligen vän af den princip, som uttalas i den kongl. propositionen, nemligen att bygandet af tingshus bör öfverflyttas från de tingshusbyggnadsskyldige, men jag anser, att då så skall ske, det bör ske öfverallt i hela landet för alla och icke i ett tingslag i sänder. Tager man frågan från den synpunkten, så innebär det kongl. förslaget onekligen ett steg i den rätta riktningen. Men det är för litet, ty om man vill åstadkomma något i den vägen, så måste steget tagas fullt ut.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen Ifvarsson: Från statsrådsbanken har yttrats att 1841 års Riksdag uttalat vissa bestämda åsikter i frågor, liknande den nu föreliggande, och att Riksdagen genom att förkasta Kongl. Maj:ts nu förevarande förslag skulle göra sig skyldig till en förändring i åsikter. Jag lemnar denna omständighet derhän, men nog har man exempel på att Riksdagen ändrat åsikter på kortare tid än 40 år till och med i större frågor än den här föreligger. Så vidt jag rätt uppfattade yttrandet derom, afsåg 1841 års Riksdags skrifvelse för öfrigt allenast ordnandet af ransakningshäktena, hvarvid tillika den åsigten uttalades, att ransakningshäktena borde inrättas så, att de komme att bestå hufvudsakligen af celler. Detta är också en fullkomligt riktig åsigt, och jag tror, att Riksdagen icke gått ifrån, utan ännu vidhåller densamma.

Om det nu här vore fråga endast om uppförande af ett ransakningshäkte, så är det en fråga, som egentligen endast rör kommunen, det vill säga tingslaget, ty det är väl i allmänhet det, som har skyldighet att hålla ransakningshäkte. Det hade således icke varit nödvändigt att, för att få ett ransakningshäkte inrättadt i Bollnäs, draga frågan under Riksdagens pröfning, så vida icke detsamma varit afsedt att användas äfven för andra tingslag än det, inom hvilket det vore beläget. Utskottet har emellertid fattat saken så, som vore det fråga om, att i Bollnäs hafva gemensamt ransakningshäkte för flera tingslag. Då det nu upplyses, att detta är en missuppfattning af Stats-Utskottet, reducerar denna uppfattning frågan derhän, att staten ingalunda bör träda emellan för att bygga ett ransakningshäkte för endast ett tingslag, och har detta verkligen varit afsedt, kan jag icke finna, att Stats-Utskottet gjort något bättre, än det nu föreslagit, om det tillstyrkt Riksdagen att bevilja 20,000 kronor till ett sådant ransakningshäkte, ty man hade då begått ett misstag beträffande de byggnader, staten är skyldig uppföra, då det icke kan komma i fråga, att staten skulle släppa till penningar för annat än ett transportfängelse. Emellertid saknade Stats-Utskottet all utredning och all upplysning om, hvad ett måttfigt afpassadt transportfängelse skulle gå till, och man skulle således icke haft någon fast grund att bygga på för ett anslag i den vägen; och därför kunde icke Stats-Utskottet handla annorlunda, än det gjorde, äfven

om icke andra skäl talat emot förslaget. Men sådana andra skäl funnos verkligen; det kan nemligen vara tvifvelaktigt, huruvida Stats-Utskottet grundlagsenligt kunnat framlägga ett förslag om anslag till ett transportfängelse, då i den kongl. propositionen icke begärts särskildt anslag för en sådan byggnad och ej heller motion derom blifvit väckt. Det är nemligen endast ifrågasatt, att en så kallad besparing dertill skulle användas, men icke att bevilja ett särskildt anslag. Ännu mindre torde Kammaren kunna grunda ett beslut om en sådan byggnads uppförande på reservationen i frågan, ty det vore sannolikt så lagstridigt, att fråga om propositionsvägran kunde uppstå. Då nu icke någon proposition i denna del af frågan föreligger, ej heller någon motionär väckt förslag i ämnet, måne icke under sådana omständigheter frågan genom ett afslag komma på den bästa ståndpunkten, då den sedermera kan återkomma i det skick, att den på ett fullt grundlagsenligt sätt kan behandlas.

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.
(Forts.)

Beträffande fängelsebyggnaderna i landshöfdingeresidensstäderna är det en annan fråga, som går ut på, huru man skall kunna förekomma, att det icke blifver för fullt med fångar i dem. Skulle det här föreslagna fängelset icke vara endast ett ransakningshäkte eller endast ett transportfängelse, utan äfven inhysa verkliga straffångar, kommer härtill äfven frågan om anställande af en tillräcklig bevakningspersonal för dessa fångar. Detta skulle väl kunna undvikas, om man flyttar dylika fångar till de straffängelser, som redan finnas, ty der behöfves för dem icke så stor bevakning, som om man bygger ett fängelse på ett särskildt ställe.

En annan omständighet, som äfven bör tagas i betraktande, är den, huruvida man kan antaga, att antalet fångar i detta län skall blifva lika stort hädanefter som under de senare åren. En ledamot i Stats-Utskottet, som vistats mycket uppe i dessa trakter och hade väl reda på förhållandena derstädes, yttrade mycket tvifvel derom och förklarade, att man hade all anledning tro, att, sedan jernvägsbyggandet derstädes upphört och icke så mycket löst folk begaf sig dit, förbrytelseernas antal skulle blifva mindre och således fängelserna i städerna blifva tillräckliga. Man bör äfven bemärka en annan omständighet, som möjligen föranleder dertill, att fångarnes antal sannolikt icke blifver lika stort alltjemt, som det på senare åren varit, nemligen den, att arbetareoroligheterna vid sågverken under senare åren måhända i någon mån ökat fångantalet i de norra länen utöfver det normala.

Om man tager alla dessa omständigheter i betraktande, tror jag, att det är mest lämpligt att bifalla hvad Stats-Utskottet tillstyrkt, nemligen att för närvarande afslå Kongl. Maj:ts proposition. I den mån behofvet framdeles kommer att visa sig, kan man ju påräkna, att medel komma att en annan gång anslås till nybyggnader. Kongl. Maj:t lärer väl i så fall derom framställa proposition, och man har då att tillse, huru erforderliga medel skola beredas.

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.
(Forts.)

Jag förenar mig med herr Sven Nilsson i Efveröd och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herr *Magnusson*.

Herr Asker: Herr Talman! Mine Herrar! I denna fråga har Kammaren att för sig göra klart huruvida den vill bifalla antingen Stats-Utskottets utlåtande eller den dervid fogade reservation eller ock det kongl. förslaget. Det torde, efter hvad här redan blifvit anfördt, kunna anses onödigt af mig att uppträda och yttra mig i denna fråga, men den är icke blott en statsangelägenhet, utan berör jemväl särskildt det län, der jag har min embetsverksamhet. Jag har därför ansett mig pligtig att yttra några ord.

Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet har ej mindre i statsrådsprotokollet nedlagt en efter mitt omdöme väl grundad utredning angående behovet af den ifrågasatta fängelsebyggnaden än äfven här i Kammaren anført så talande skäl för sakens framgång, att jag enligt min fasta öfvertygelse icke kan finna annat, än att Kammaren handlar klokt och ändamålsenligt, om Kammaren bifaller den kongl. propositionen. I statsrådsprotokollet heter det: »att fängantalet utgjort i medeltal vid länsfängelset i Gefle med 66 celler år 1879 55 och år 1880 57, och vid kronohäktet i Hudiksvall med 24 celler år 1879 28 och år 1880 30 samt vid vissa tillfällen uppgått vid länsfängelset i Gefle till 71 och i kronohäktet i Hudiksvall till 37, i följd hvaraf emot cellsystemets grundtanke flere personer ofta måst förvaras i samma cell». Nu är att märka, att denna sifferberäkning utgör medeltalet af det antal fångar, som under de uppgifna åren förvarats i dessa cellfängelser, men det har inträffat under olika tider, att fängantalet stigit så högt, att icke blott grundtanken i sjelfva cellsystemet derigenom rubbats, utan att länsstyrelsen varit nödsakad att gå efter annan hemställa till fängvårdsstyrelsen om afsändande af den ena fängkaravanen efter den andra till fängelser utom länet, till Örebro, Falun, Vesterås o. s. v. Dessa transporter hafva kostat staten rätt betydliga belopp i fängforslingskostnader.

Jag skall nu tillåta mig att något närmare granska Stats-Utskottets utlåtande i frågan. Utskottet säger: »De i berörda protokoll (statsrådsprotokollet) i öfrigt lemnade uppgifter synas Utskottet visserligen ådagalägga behovet af ett transportfängelse vid Bollnäs, men deremot har Utskottet ej kunnat i den föreliggande utredningen finna tillräcklig anledning att understödja förslaget att i sammanhang med transportfängelset inrätta ett krono- och ransakningshäkte äfvensom tingslokal.» Utskottet erkänner sålunda befintligheten af behovet utaf ett *transportfängelse* i Bollnäs, och om man utgår från denna Utskottets förutsättning, hade man måhända bort vänta, att Utskottet i följdriktig tillämpning af denna åsigt också skulle hafva föreslagit, att ett sådant transportfängelse i Bollnäs skulle byggas med anledning af framställningen i den kongl. pro-

positionen. Men Utskottet afslår helt enkelt densamma och det oeffterrättliga förhållande, som nu förefinnes och hvarpå Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet fäst Kammarens uppmärksamhet, kommer att kvarstå på ett för fångvården i högsta grad beklagligt sätt.

Ang. uppförande af kronohäkte m. n. i Bollnäs.
(Forts.)

Vidare säger Utskottet: »Om den öfverklagade otillräckligheten af utrymmet vid fängelserna i Gefle och Hudiksvall befinnes vara af stadigvarande natur, synes denna olägenhet vida lämpligare kunna afhjelpas genom utvidgning af dessa fängelser än genom inrättande af ett stort nytt fängelse, som erfordrade sin särskilda förvaltningspersonal.»

Att behovet af ett större utrymme inom fängelserna i dessa städer är af stadigvarande natur, kan jag försäkra med den mångåriga erfarenhet jag kan åberopa, ty det kan väl hända, att fångarne undantagsvis kunna förvaras i dessa fängelser, men, såsom sagdt, ganska ofta måste ett stort antal fångar från dessa fängelser transporteras till andra utom länet befintliga. Men låtom oss antaga, att Stats-Utskottets åsigt vore riktig. Denna åsigt grundar sig på sträfvandet att åstadkomma en besparing för statskassan. Ett så godt motiv bör ingen underkänna, förutsatt nemligen att detta sparsamhetsskäl verkligen vid utförandet får sin tillämpning. Ett transportfängelse vid Bollnäs är oundvikligen nödigt. Utvidgning af fängelserna i Hudiksvall och Gefle antages af Utskottet såsom oundviklig vid ofvannämnda förhållande. Låtom oss därför fasthålla derved, att ett transportfängelse skall uppföras i Bollnäs.

Reservanten, som tillstyrkt detta, beräknar kostnaderna därför till 20,000 kronor. Deremot finnas inga beräkningar af kostnaderna för ny- och tillbyggnader vid fängelserna i Hudiksvall och Gefle. Jag hemställer dock till Kammaren, huruvida en sådan anordning, att man bygger ett transportfängelse i Bollnäs och utvidgar fängelserna i Hudiksvall och Gefle, hvilket i och med fångantalets ökande blir oundvikligen nödvändigt, leder till besparingar för statsverket. Nej, enligt mitt förmenande leder detta till långt större utgifter för staten, än om Kongl. Maj:ts nu framlagda proposition bifalles. Antagligen faller det sig dyrare att bygga på tre ställen än att bygga på ett, såsom Kongl. Majt föreslagit och vederbörande myndigheter tillstyrkt.

Vidare fäster sig Stats-Utskottet vid kostnaderna för förvaltningspersonalen vid det föreslagna kronohäktet. Deremot är af Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet upplyst, att dessa kostnader skulle blifva jemförelsevis ganska ringa, och att de mer än väl, ja, mångdubbelt skulle komma att ersättas genom besparingar i fångtransportkostnaderna. Jag vågar också påstå att, om staten bygger ett *transportfängelse* i Bollnäs, äro derigenom *icke* undanröjda alla de olägenheter, som äro förenade med de långa transporterna af fångar från Hudiksvall till Gefle, då fångantalet i Hudiksvall är för stort, och från Gefle till andra ställen, då fångantalet i Gefle är för stort, och särskildt från de olika tingslagen antingen

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.
(Forts.)

till Hudiksvall eller Gefle. Bygger man deremot, såsom Kongl. Maj:t nu föreslagit, ett kronohäkte i Bollnäs, skulle detta ovilkorligen leda till besparingar framför att utvidga fängelserna i Hudiksvall och Gefle och ändå nödgas bygga ett transportfängelse i Bollnäs. Jag kan således för min del icke finna annat, än att Kongl. Maj:t i denna fråga handlat både omtänksamt och med afseende fäst på nödvändigheten af sparsamhet med statens medel; och då man derjemte tager i betraktande, att den summa, hvilken ifrågasättes, är på fängvårdsanslaget besparad, synes det mig i hög grad besynnerligt, att Stats-Utskottet, efter en så fullständig utredning, ändå afslagit den Kongl. propositionen.

Stats-Utskottet har vidare i sitt utlåtande talat om ransakningars hållande vid Bollnäs, och Utskottet »har bemärkt, att menigheterna i så väl Södra Helsinglands domsagas östra tingslag, som äfven begge tingslagen af Vestra Helsinglands domsaga motsatt sig förslaget att ransakningarne för dessa tingslag skulle vid det ifrågasatta nya fängelset hållas och vägrat att till byggnadskostnaden lemna något bidrag». Men det är ju alldeles utan exempel i vårt land, att Kongl. Maj:t påtvingat menigheterna, att ett sådant fängelse tillika skulle vara ransakningshäkte, så vida icke menigheterna sjelfva sådant önskat eller i följd af allt mer och mer mognad öfvertygelse funnit, att det är för rättsväsendets upprätthållande fördelaktigast att så sker. Stats-Utskottet har således här, enligt mitt förmenande, inblandat en sak, som icke inverkar på frågans hufvudsakliga bedömande.

Vidare säger Stats-Utskottet, att den nu föreslagna tomten ligger på ett afstånd af 1,500 fot från jernvägsstationen i Bollnäs. Detta skäl anser jag verkligen vara af allt för underordnad vikt, för att tagas med i beräkningen vid afgörandet, ty det är mycket vanligt, att i städerna afstånden mellan jernvägsstationerna och dervarande ransakningshäkten äro vida längre än 1,500 fot. Detta Utskottets skäl torde således icke hafva något att betyda.

Men jag ber nu att särskildt få återropa ett skäl, som synes mig synnerligen tala för uppförandet af den nya fängelsebyggnaden i Bollnäs. Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet har omtalat, att i departementet ligga färdiga förslag till förordningar angående straffarbetes verkställande i enrum samt angående vatten- och brödstraffets afskaffande. Det har ju varit ett önskningsmål för Riksdagen att söka fullständiga cellsystemet samt att utbyta vatten- och brödstraffet mot annat förvandlingsstraff. Men dessa reformer kunna knappast möjliggöras, om man ej bereder det ökade utrymme för fångarnes förvarande, som i följd deraf skulle erfordras; och jemväl häruti ligger således ett talande skäl för, att denna fängelsebyggnad uppföres på sätt Kongl. Maj:t föreslagit. Dessutom skulle jemväl en väsentlig fördel genom ett dylikt fängelses byggande i Bollnäs uppkomma derigenom, att fångvården i Gefleborgs län härigenom blefve på ett systematiskt och fullt tillfredsställande sätt ordnad. Afstånden emellan fängelserna blefve ungefärligen lika och

följaktligen kronans utgifter för fängtransport betydligt minskad. När nu denna kostnad årligen beräknas för länet till ett ganska betydligt belopp, skulle genom den föreslagna anordningen af fängvården helt säkert en icke ringa besparing kunna till statskassans fördel åstadkommas.

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.
(Forts.)

Hvad Stats-Utskottet nämner om lönerna för bevakningspersonalen, så är det därför erforderliga beloppet en småsak i förhållande till fördelarne af en ändamålsenlig anordning af fängvården. Jag upprepar till dagens protokoll, att om Kammaren bifaller detta Utskottets förslag, så skall en annan dag komma, då det visar sig, att detta afslag icke medfört någon besparing, utan tvärtom en större utgift för statskassan än den nu ifrågasatta, så framt fängvården i Gefleborgs län skulle blifva enligt Stats-Utskottets åsigt af statsmakterna ordnad.

Med afslag å Utskottets hemställan tillstyrker jag alltså bifall till den kongl. propositionen.

Herr C. A. Larsson: Det kan icke förnekas, att sådana storartade byggnadsföretag som framdragandet af jernvägarne i de norra delarne af vårt land, hvilket nödvändiggjort sammanförandet af en större mängd arbetare från andra orter, medverkat till en förökning i antalet af häktade personer i Gefleborgs län; men man kan väl också hoppas, att, när dessa främmande personer efter arbetenas avslutande återvändt till sina hemorter, förhållandena i länet i detta hänseende komma att återgå till hvad som varit vanligt förut. Således anser jag det icke vara obetänkt af Stats-Utskottet att afböja denna kostnad och låta det återgå till normala förhållanden, innan man vidtager en så dyr åtgärd, hvars behof synes vara föranledt endast af undantagsförhållanden. I Utskottet hade man icke någon särskild motvilja mot Kongl. Maj:ts förslag; man ansåg blott, att förhållandena i den ifrågavarande orten borde få komma i sitt normala skick, innan man kastade sig in i så storartade byggnadsföretag; och jag hoppas, att höfdingen i detta län, hvilken nyss yttrade sig, också medgifver, att detta är både nyttigt och nödvändigt, och att man på denna väg kan utröna, huruvida verkligen behofvet är så stort, som det låter, Vi hafva ju riksdagar hvarje år; och om man nu underlåter att bygga ett sådant fängelse i Bollnäs, så är det ju icke omöjligt att åstadkomma ett sådant sedermera, då man blifvit de främmande arbetarne qvitt, hvilka torde föranledt hälften af alla de arresteringar, som i dessa trakter på senare åren förekommit.

Jag yrkar att Utskottets afstyrkande förslag måtte bifallas.

Herr Sven Nilsson: Om man får tro den ärade representanten från Gefle, som yttrat sig i frågan, skulle Stats-Utskottet hafva velat föreslå Riksdagen att gå in på en väg, som skulle föranleda större kostnader än Kongl. Maj:t nu föreslagit. Jag förstår icke,

Ang. uppförande af kronohäkte m. m. i Bollnäs.
(Forts.)

huru han räknar; men nog tyckes det framgå af de summor, han anför, att han icke kommer till något riktigt slut. Om, såsom han och reservanten påstå, det är möjligt att bygga ensamt ett transportfängelse i Bollnäs för en summa af 20,000 kronor, och som skulle lemna utrymme för 20 fångar, så tror jag, att den summa, som behöfves för att tillbygga fängelserna i Hudiksvall och Gefle, så att de kunna inrymma ett tillräckligt antal fångar, icke skall behöfva gå upp ens till 20,000 kronor på hvardera stället, utan tvärtom stanna inom ett mindre belopp; alltså det högsta belopp, som skulle erfordras från statens sida, skulle utgöra 60,000 kronor, eller möjligen icke ens hälften af den begärda summan, så vida man vill hushålla med statens medel.

Jag är förvissad — hvilket jag också yttrade i mitt förra anförande — att det fängelsesystem, som Riksdagen uttalat sig för, nemligen ensamhetsfängelser eller den principen, att fånge bör förvaras i enrum, likaväl kan utföras på sätt Stats-Utskottet föreslagit som efter Kongl. Maj:ts förslag. Hvilket sätt man än väljer, så kan systemet begagnas, blott man har tillräckligt utrymme. Transporten från tingslagen till städerna kostar möjligen mera, men transporten från tingslagen till Bollnäs skulle också kosta, och om transportkostnaden i senare fallet möjligen skulle blifva mindre till följd deraf, att Bollnäs ligger mera centralt, så är det likväl otvifvelaktigt, att trenne bland tingslagen nekat att hafva ransakning för fångar derstädes, af det skäl, att högre kostnader för dem derigenom skulle komma att uppstå, en omständighet, som Utskottet framhållit hufvudsakligen till stöd för sin åsigt, att ifrågavarande fängelsebyggnad ej för orten är af behovet påkallad. Hade den varit af behovet påkallad, skulle otvifvelaktigt ifrågavarande trenne tingslag äfven uttalat sig för saken.

Jag anhåller fortfarande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och Herr Talmannen framställt propositioner i enlighet med de meningar, som förekommit, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Ang. ersättning för förskott.

Efter föredragning af *punkten 11*, deruti Utskottet tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts framställning derom, att ett belopp af 6,135 kronor 31 öre, som blifvit förskottsvis utbetalde till komitéerna för utarbetande af ny lagstiftning angående försvarslösa och deras behandling, angående förlag samt angående firma och procura, m. m., måtte få bestridas af besparingarna å anslaget till Nya Lagberedningen för åren 1876 och 1877, yttrade

Herr Hedin: Herr Talman! Jag begagnar tillfället att vid denna punkts föredragning fästa uppmärksamheten på ett önskningsmål, om hvilket jag hade något att anföra redan för några år sedan. I den

föredragna punkten talas nemligen om en komité för revidering af den illa beryktade försvarslöshetsstadgan. *Ang. ersättning för förskott.*

För några år sedan framstälde jag till dåvarande chefen för Justitiedepartementet bland annat den frågan, huruvida det vore hans åsigt, att denna lagstiftning fortfarande borde vara undandragen Riksdagens konstitutionella medverkan eller icke. Derpå svarade dåvarande departementschefen, att han hölle före, att Kongl. Maj:ts icke skulle komma att i något fall vidtaga några väsentliga ändringar i denna stadga, utan att förut meddela sig med Riksdagen. Jag har fått ytterligare skäl numera att åter framhålla orimligheten af att en sådan lagstiftning, som gäller ett så stort antal svenske mäns och kvinnors, icke lif, men frihet och välfärd, skall vara mer än strafflagstiftningen undandragen Riksdagens inflytelse — det är föredömet från vårt gamla brödraland Finland. Det torde ej vara för mycket begärddt, att hvad som der gäller för konstitutionel rätt i sådant hänseende äfven måtte komma oss till godo. Vid sista landtdagen år 1877 hade hans kejsrerliga majestät storfursten för Finlands ständer framlagt förslag till förbättrad försvarslöshetslagstiftning eller såsom det heter: »förslag till förordning angående lösdrifvare och deras behandling», begärande landtdagens bifall till detta förslag i den ordning, som för stiftande af allmän lag är stadgad. I detta författningsförslag förbehöll sig emellertid kejsaren-storfursten att framdeles få i detsamma vidtaga de ändringar rörande »administrativa» eller reglementariska bestämmelser, som kunde finnas vara af behovet påkallade. Landtdagen godkände förslaget med några jemkningar, men förklarade på samma gång, att, då ändringar i de administrativa delarne på de delar, hvilka äro af allmän lags natur, landtdagen förbehölle sig att äfven få deltaga i ändring af de administrativa delarne. När således denna lagstiftning skulle komma att hel och hållen falla under finska ständernas legislativa medverkan, vägrade kejsaren-storfursten sin sanktion på landtdagens förslag, men har för nuvarande landtdag framlagt nytt förslag i ämnet att af finska ständerna antagas i den ordning, som för stiftande af allmän lag är föreskrifven. Ur denna förordning äro de bestämmelser, hvilka enligt regeringens uppfattning äro af administrativ natur, frånskilda och sammanfattade i en särskild kungörelse. Men äfven om denna kungörelse har kejsaren-storfursten satt ständerna i tillfälle att afgifva yttrande.

Jag unnar mycket gerna vårt gamla brödraland att gå före oss i konstitutionel utveckling, men hemställer, om det icke kan vara på tid, att vi åtminstone tillgodogöra oss derifrån gifna föredömen. Ingen torde för öfrigt vilja påstå, att denna lagstiftning funnit sig väl af att ligga uteslutande i Kongl. Maj:ts händer; jag hemställer till benäget öfvervägande, huru vår strafflag och öfriga lagstiftning skulle se ut, om den varit underkastad Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmakt och Riksdagen derutinnan icke haft annan befo-

(Forts.)

Ang. ersättning för förskott. genhet än föreställningar och önskningar jemlikt 89 § Regeringsformen.

(Forts.)

Denna ohyggliga lagstiftning angående försvarslöse gäller, som jag nämnde, ett betydligt antal svenska män och qvinnor. År 1879 voro 7,662 personer på grund af denna lagstiftning under längre eller kortare tid beröfvade sin frihet och 1,100 personer hållna till allmänt arbete, ändock de icke förut varit för groft brott straffade.

Jag anhåller vördsamt, att Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet täcktes egna den framställning, jag nu gjort, någon uppmärksamhet, och hoppas, att han ej skall befinnas obenägen att inlösa det halfva löfte, som hans företrädare i embetet år 1878 afgaf inför Kammaren. Vill han åt frågan egna sin välvilliga uppmärksamhet, då är, enligt min förhoppning, min sak vunnen.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel.

Punkten 1.

Ang. försäljning af svenska kronans egendom i Konstantinopel.

Uti *mom. a)* hade Utskottet i anledning af Herr *J. Andersons* i Tenhult inom Andra Kammaren väckta motion N:o 19 — hvaruti föreslagits det Riksdagen måtte för sin del besluta försäljning af svenska kronans egendom i Konstantinopel till det belopp och på de vilkor, som Kongl. Maj:t funne lämpligt antaga — gjort den hemställan,

att berörda motion måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Angående detta ärende anförde motionären

Herr *J. Anderson*: Af Stats-Utskottets föreliggande betänkande finner man, att år 1869 beslutades uppförande af åtskilliga byggnader i Pera uti Konstantinopel å samma plats, der för mer än 51 år derförut det hus, i hvilket Kongl. Maj:ts beskickning hos Ottomaniska Porten varit inrymd, nedbrunnit. Man finner äfven af samma betänkande, att svenska staten vid detta tillfälle intog en mycket förödmjukande ställning i afseende å vilkoren för försträckningen af nödiga medel till detta byggnadsföretag. Å sid. 21 i betänkandet heter det nemligen: Till säkerhet för försträckningen skulle långifvaren erhålla hypotek »så väl i den del af svenska beskickningens tomt, som angränsar till stora gatan i Pera, som ock i de byggnader, hvilka å denna del framdeles skola uppföras.» Jag vet icke, huruvida statens finanser år 1869 varit af den beschaffen-

het, att det varit nödvändigt för försträckningens erhållande att pantförskrifva icke allenast tomten, utan äfven de byggnader, som derå skulle komma att uppföras. Men jag vet, att staten nu är i tillfälle att betala den summa, staten ännu är skyldig, utgörande, enligt Stats-Utskottets uppgift, omkring 70,000 kronor. För min del kan jag icke finna någon anledning till, hvarför staten skall ega en skuld, för hvilken fortfarande pant måste lemnas, och jag tror, att det vore mycket bättre att genast inbetala skulden. Uti Utskottets betänkande sid. 23 upplyser Utskottet, att amorteringen å skulden pågår fortfarande och bestrides på det sätt, att hyrorna för den utåt nyss nämnda gata uppförda bazarbyggnaden, hvilken inrymmer åtta bodar, ingå till förvaltaren af den fond, som försträckt lånet. Det finnes således, synes det mig, en styrelse och en förvaltare, och jag antager, att härtill erfordras en aflöning. Huru stor denna aflöning kan vara, känner jag icke; men jag tror, att den på denna långt aflägsna, främmande ort måste vara icke så obetydlig.

Då jag emellertid icke vet, huruvida Kammaren gillar mina åsigtter, skall jag vid detta tillfälle icke göra något yrkande.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Mom. b.

Blef jemväl bifallet.

Punkten 2.

Utskottet hade i denna punkt tillstyrkt,

att till fortsatt utgifvande af »Sveriges traktater» måtte, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, å extra stat för år 1883 anvisas ett anslag af 4,500 kronor.

Ang. anslag till fortsatt utgifvande af »Sveriges traktater».

I anledning af nämnda hemställan yttrade

Herr Danielson: Hvar och en vet, att ifrågasvarande anslagsbelopp 4,500 kronor under en följd af år, ja, från och med 1877, förekommit å Tredje hufvudtiteln, och att det utgår till utgifvaren af det verk, som kallas »Sveriges traktater». Jag har varit i tillfälle att inhemta, att han ännu icke hunnit ens till konung Gustaf den förstes tid, så att det således återstår lång tid, innan arbetet kan blifva fullbordadt. Det förefaller mig besynnerligt, att icke någon plan blifvit utstakad för arbetet, utan att detta skall bero af en enda person, nemligen den som erhållit uppdrag att utföra arbetet. Denne man har för öfrigt, efter hvad jag erfarit, blifvit befordrad till ett embete, på sätt och vis, inom Utrikesdepartementet.

Ang. försäljning af svenska kronans egen- dom i Konstantinopel.

(Forts.)

Ang. anslag till
fortsatt utgif-
vande af »Sve-
riges trak-
tater».

(Forts.)

Han har nemligen blifvit utnämnd till arkivarie. Visserligen har han härmed icke tillerkänts någon aflöning på ordinarie stat, utan har han blifvit arkivarie, såsom det heter, »öfver stat», men i syfte på samma gång, att han såsom utgifvare af »Sveriges traktater» skall uppbära 4,500 kronor årligen. Jag kan icke finna annat än underligt, att arbetet, hvars fosterländska ändamål jag icke vill underkänna, skall i afseende på arbetsplanen därför bero på en enda person, och det vill synas, att, om arbetet icke påskyndas mera än hittills, icke någon af oss lefver vid den tid, då arbetet hunnit så långt, att de traktater, om hvilka vi till nytta och föredöme helst önska ega kännedom, blifvit utgifna. Jag anser derföre, att arbetet bör påskyndas eller annars öfverlemnas till de allmänna historieforskarne och desse äfven taga Sveriges traktaters utgifvande på sin lott. Våra historieskrifvare gå numera, som man finner, vid historisk forskning så grundligt till väga, att de mycket väl kunna anförtrors att äfven utgifva denna del af vår historia, utan att den blifver oss allt för dyr. Det förefaller mig, som om ifrågavarande anslag är nästan öfverflödigt, och jag anser, att det åtminstone icke bör vidare utgå, förr än Kongl. Maj:t fastställt plan för arbetets utförande. För närvarande tager jag mig friheten att yrka afslag.

Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre Hochschild: Jag är den siste talaren tacksam för det tillfälle han beredt mig att vitsorda det särdeles förtjenstfulla sätt, hvarpå Herr Rydberg utfört det här ifrågavarande, honom lemnade uppdraget. Hvad af detta arbete hittills sett dagen, är af stort historiskt intresse. Tyvärr är det ett temligen dyrbart verk och kan derföre ännu åtminstone icke kallas populärt. Men min innerliga öfvertygelse är, att, så snart detsamma hunnit fullbordas, godtköpsupplagor deraf icke skola saknas, hvarigenom en och hvar i vårt land blir satt i tillfälle att göra sig förtrogen med våra förhållanden till främmande makter under den äldre tiden, hvilka eget nog äro för de flesta af oss alldeles okända.

Det ifrågavarande arbetet är redan ganska digert. Att det ännu icke hunnit fram till Gustaf den förstes tid, är en fullkomligt riktig anmärkning af Herr Danielson. Men vi äro nu icke långt från denna period, och när arbetet kommit närmare vår tid, skall det också fortgå hastigare, emedan urkunder och handlingar då blifva lättare tillgängliga, och den person, som samlar och utgifver dem, icke vidare behöfver resa omkring så inom som utom landet för att, mången gång i de mest aflägsna vrår, uppsöka dokument, om hvilka han ibland händelsevis fått kännedom. I sådant hänseende viktiga arkiv finnas t. ex. i Flandern och Brabant, såsom i Gent, Brügge och Brüssel. Nu sakna vi exemplar af ett flertal utaf åtskilliga mellan Sverige och berörda länder träffade internationella öfverenskommelser. Visserligen förekomma alltid dylika handlingar i två exemplar. Men i fråga om åtskilliga af dem har det oss tillkommande exemplaret

försvunnit, och då återstår intet annat än att leta upp och taga afskrift af det exemplar, som kan finnas tillgängligt, något som också i flera fall efter mycket besvär lyckats Herr Rydberg. Af åtskilliga utaf de dokument, hvarom här är fråga, hafva till och med aftryck i facsimile blifvit tagna, så att man på samma gång fått en ganska intressant bild af dem.

Ang. anslag till fortsatt utgifvande af »Sveriges traktater».

(Forts.

Hvad nu angår kostnaden för verket, så kan jag försäkra, att Herr Rydberg icke har någon behållning, utöfver skälig ersättning för sitt derå nedlagda arbete. Och detta arbete är ganska dyrbart, enär dertill fordras en mängd resor äfvensom uppehåll å främmande orter, der lefnadskostnaderna äro dyra, isynnerhet vid endast kortvarig vistelse derstädes.

Vidkommande slutligen gjord anmärkning mot den nya titel, som tilldelats herr Rydberg, så måste jag påtaga mig ansvaret att hos H. M. Konungen hafva framställt förslag härom. Herr Rydberg kallades förut protokollssekreterare, en benämning, som låter ganska bra, men som det är svårt att öfversätta på främmande språk. Som han måste ligga i brefvexling med främmande länders arkivarier för att utforska hvad som rörande vår historia kan finnas i deras gömmor, men vederbörande i utlandet icke visste hvad de skulle kalla honom — ty hvad som menas med protokollssekreterare, derom kunna de ej hafva någon aning; det är en benämning, som väl icke lär finnas i något annat land än Sverige — var det nödvändigt att gifva honom en titel, som angaf arten af hans verksamhet. Och då ordet »arkivarie» just betyder en person, som har med arkiv att göra, samt Herr Rydberg verkligen är arkivarie, så har han fått denna titel; och — den kostar ingenting! Jag hoppas derföre, att Herr Danielson ej skall i denna åtgärd finna skäl till afslag å den föredragna punkten.

Herr vice Talmannen Ifvarsson: Det är utan tvifvel mycket svårt för den, som ej kan läsa främmande språk, att bedöma rätta värdet af det arbete, hvarom nu är fråga. En del traktater äro dock på svenska språket, och om dessa kan jag fälla något omdöme. Jag har haft tillfälle att genomögnat tvenne band af det ifrågavarande arbetet och jag får tillstå, att af hvad jag kunnat läsa af dem, jag fått den åsigten, att arbetet är förtjent af uppmuntran, och att det är af ett mycket historiskt värde. Jag vill antaga, att förhållandet är detsamma med de traktater, som äro utgifna på främmande språk. Derom vågar jag dock icke yttra mig. Jag vill endast uttrycka den åsigt att det skulle vara önskligt, att dessa traktater blifva öfversatta på svenska språket, så att hvar och en, som icke lärt sig utländska språk, kan läsa och förstå dem. Jag tror, att, om en sådan öfversättning i en framtid kommer att ske, de skola hafva större gagn och vara af mycket stor nytta isynnerhet för historieskrifvarne. Jag vill för min del yrka bifall till Kongl. Maj:ts af Utskottet till-

Ang. anslag till styrkta förslag, då jag tror, att det begärda arfvodet icke är för stort i förhållande till det arbete, som derpå nedlägges.

fortsatt utgifvande af »Sve-
riges trak-

tater».

(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits å så väl bifall som afslag, biföll Kammaren Utskottets ifrågavarande hemställan.

§ 7.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel.

Punkterna 1—3.

Biföllos.

Punkten 4.

Ang. förslag om förhöjd aflöning för värfvade garnisonsmanskapet.

I anledning af Herr *A. O. Wallenbergs* inom första Kammaren afgifna motion N:o 23 — innehållande det förslag, att Riksdagen måtte besluta, att, förutom öfriga nu innehafvande förmåner, samtliga värfvade soldaters aflöning skulle höjas från 6 kronor till 15 kronor för månad, och att aflöningen efter denna beräkningsgrund skulle utgå från och med den 1 Januari 1883 — hade Utskottet i förevarande punkt hemställt,

att berörda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan nämnda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Abr. Rundbäck, som yttrade: Då motionären har berört de värfvade truppersnas ställning så väl i andra hänseenden, som i förhållande till den allmänna opinionen, så har han, såsom mig synes, ställt under debatt en fråga, som har särskildt intresse för dagen. Vi veta nemligen alla, hurusom i programmet till den nya försvarsorganisation, som förberedes af våra militärkomitéer, den punkten utgör liksom kärnpunkten, att vårt försvar skall uteslutande grundas på en värfvad stam, och att vi således skola få kasernsystemet spriddt öfver hela vårt land. Under sådana förhållanden har jag ansett det vara skäl att yttra några ord i frågan, så mycket mer som jag tror mig dermed gifva uttryck åt den mycket allmänna farhåga, som förenämnda punkt i programmet uppväckt i vårt land. Och jag anser mig slutligen äfven derföre ega särskild anledning att taga till ordet och yttra mig i denna fråga, som alla de, hvilka tillhöra den sida i försvarsfrågan som jag, derföre att vi icke kunna tro på det enda saliggörande medel för lösning af försvarsfrågan, som ligger i 1878 års förslag, blifvit uteslutna från de talrikt besatta militärkomitéerna och derföre tills vidare dömda till

tystnad i landets för närvarande mest maktpåliggande fråga, hvarföre vi behöfva säga några ord rörande densamma, emedan den ännu är hvad man kallar en öppen fråga. Hvad då beträffar de värfvade truppernas ställning till den allmänna opinionen, så anför motionären såsom motiv för sin framställning, att man behöfver undanröjda de farhågor, som allmänheten hyser för dessa trupper. Här förutsätter motionären således, att allmänheten hyser farhågor både för de värfvade trupperna och det system, de representera, och jag tror icke, att jag inför eder, mine Herrar, som känna folkets tänkesätt, behöfver bevisa, att motionären härutinnan har fullt rätt; jag vill endast konstatera, att så är förhållandet. Förr i verlden var opinionen mot de värfvade trupperna till och med sådan, att man med verklig fasa hörde upplåsas i kyrkorna kungörelse om att en värfvare skulle komma till orten. Nu för tiden tror jag icke att kole-ran skulle vara så mycket skräckingifvande, som ankomsten af en värfvare fordom var. Då ansåg man äfven, att de olycklige, som, oftast under rusets inflytande, togo värfvning, voro timligt och evigt förlorade. Och att man ej saknade skäl för att döma så, bevisas deraf, att sällan återgafs en sådan man till samhället i annan form än som en i större eller mindre grad förfallen menniska. Sedan den tiden erkänner jag villigt, att opinionen har blifvit mildare i detta afseende, men jag kan försäkra, och jag tager dem till vittne härpå, som känna folkets tänkesätt, att ännu förekommer en ganska stark och djupt rotad antipati mot kasernernas folk och mot kasernernas lif och anda. Man anser, att den värfvade truppen icke eger den moraliska stadga, som alltid vet att underordna begärens lystnader under pligtens bud och som utgör ett vilkor för en stark pligt- och hederskänsla. Man anser, att denna trupp icke heller eger den medborgerliga anda, den medkänsla för andra samhällsklasser och den aktning för det fredliga arbetet, som man önskar finna hos livvakten för den medborgerliga ordningen och friheten och det fredliga arbetets högsta intressen i farans stund. Man anser också, då dessa trupper sakna förmånen af alla familjelifvets helgande och förädlande inflytelser och stå utom närmare förbindelse med det öfriga folkets lif, åsigter och intressen, att de icke ega den känsla af solidaritet med det öfriga folket, som så fördelaktigt kännetecknar den indelte soldaten. Man anser slutligen att sjelfva deras lif och arten af deras tienstgöring är sådan, att äfven en karl med de bästa grundsatser svårligen skall kunna undgå faran att glida utför och duka under för frestelserna. Kasernlifvet, friktionen af umgänget med kamrater med dåliga böjelser och vanor samt den alltid förslöande vaktgöringen på post synas nemligen vara i längden oemotståndliga fiender till ett regelbundet, nyktert och ordentligt lif. Dertill kommer, att gång efter annan visa sig symptom af en osund kasernanda, hvilka i sin mån bidraga till att öka eller åtminstone underhålla folkets antipatier mot de värfvade trupperna.

Ang. förslag om förhöjd aflöning för värfvade garnisonsmanskapet.

(Forts.)

Ang. förslagom
förhöjd aflö-
ning för värf-
vade garnisons-
manskapet.

(Forts.)

Man läser så ofta i tidningarna, hurusom de värfvade trupperna för- gå sig emot god ordning och råka i kollision med den borgerliga ordningsmaktens upprätthållare. Med smärre förseelser i detta afseende håller man emellertid icke så noga räkning, emedan man icke finner det underligt, att folk, som lefva under deras vilkor och äro utsatta för deras frestelser, också hafva lättare än andra att begå diverse snedsprång. Värre är dock, då de visa prof på en mot öfriga samhällsklasser fiendtlig öfersittareanda, som föranleder dem till brott mot den allmänna säkerheten. Och härpå, mine Herrar, hafva vi icke länge sedan sett beklagliga exempel. Jag vill blott erinra om de bedröfliga uppträden, som förliden höst timade i Stockholm, och hvilka händelser uppfylde hela landet med bestörtning och harm. Jag vill äfven påminna om den visserligen enstaka stående, men dock ohyggliga tilldragelsen i Landskrona för icke länge sedan, då en artillerist, som fick permission, jemte några kamrater gick ut från kasernen för att, såsom han uttryckte sig, »klå bönder»; och så gick han och stack ihjel en fredlig arbetare, den han, om tidningarna rätt framställt förloppet, icke ens kände.

För min del vill jag nu visst icke af sådana tilldragelser draga andra slutsatser än dem, som äro behöriga, eller rigta någon anklagelse mot andra än de skyldige, men jag vill härmed endast hafva konstaterat, att sådant väcker otroligt ond blod i landet och bidrager till, att oviljan mot systemet i hög grad ökas och stärkes.

Då förhållandet nu är sådant, hvilket jag icke tror någon kan förneka, hemställer jag, huruvida gerna med skäl kan antagas, att man nu skulle vilja få denna värfvade stam mångdubblad och kasernsystemet med alla dess följder spridt öfver hela vårt land. Med lätt förklarlig oro frågar man sig nu mera än förut öfverallt i landet, huruvida en sådan stam, om hvilken man hyser sådana tänkesätt, jag nyss nämnt, eger nödiga garantier för att utgöra icke endast ett säkert värn mot yttre våld, utan äfven ett pålitligt skydd för inre medborgerlig ordning och frihet.

Man frågar sig också, huruvida det kan vara lämpligt att tillbyta sig en sådan värfvad soldatesk, som redan såsom blott tankefoster mötes af ovilja, emot den stam, vi nu ega och som anses såsom ett mönster af pligttrohet, moralisk stadga och medborgerlig anda och derföre också är i åtnjutande af allmänt förtroende och allmän tillgifvenhet. Man vet väl, att indelningsverket har många vedersakare, men man hoppas dock och tror, att den indelta stammen icke har det, och derföre tror man ock, att det i flere afseenden berättigade missnöjet mot indelningsverket väl skall kunna undanrödjas utan uppoffring af den indelta stammen. Man tror, att en på billighet, rättvisa och klokhet grundad reform af indelningsverket skall kunna åstadkommas i sådant syfte, att hela landet deltagar med rust- och rotehållarne uti kostnaderna för dess upprätthållande, och med den utveckling, som tänkesätten på senare tiden i denna rigtning vunnit, tror man att en sådan reform med lätthet

numera skulle kunna genomföras, om man blott på allvar tager i tu
dermed.

Jag har hittills yttrat mig om sjelfva systemet, och jag har gjort det för att gifva ett uttryck af icke blott mina, utan mångas åsigtter, önsknningar, förhoppningar och farhågor.

Jag öfvergår nu till att närmare yttra mig om sjelfva den värfvade truppens ställning, hvilken motionen företrädesvis afser. Jag vill då säga, att denna ställning är i många hänseenden ganska behjertansvärd, och att man i sjelfva verket icke har så många skäl att klandra den värfvade soldaten som att beklaga honom. Om han icke i allo uppfyller de fordringar, som kunna ställas på en mönstergill soldat, så är detta icke så mycket hans egen skuld, utan beror fast mera på de vilkor och förhållanden, under hvilka han lefver. Motionären har påpekat, hurusom han är mycket kient aflönad i jemförelse med den frie arbetaren, och hurusom han därför icke får samma anledning som denne att tänka på framtiden och spara för densamma, hvilket har till följd att han lefver blott för stunden, det vill säga för de mest flygtiga och kanske minst aktningsvärda intressen. Vidare känna vi, hurusom den värfvade soldaten är underkastad — såsom en soldat också måste vara — ett ganska strängt militäristiskt tvång, att han måste afstå ganska mycket af den sjelfbestämmningsrätt och den frihetskänsla, hvilka utgöra de förnämsta vilkoren för den frie arbetarens och människans trefnad. På senare tiden har man dock i detta hänseende gjort hvad man kunnat för att förbättra den värfvade soldatens ställning, hvilket särdeles gläder mig; och då man, särskildt med anledning af de omnämnda höstuppträderna här i Stockholm, klandrat att krigslagstiftningen något förmildrats, och man häruti velat söka orsaken till den slappade manstukten, så vill jag säga, att jag icke delar denna uppfattning. Tvärtom är jag lifligt öfvertygad, att vill man göra den värfvade soldaten till en människa, så skall han behandlas såsom en sådan, men vill man göra honom till ett djur, då må man ock behandla honom som ett djur. Förr i verlden trodde man, att rottingen var det bästa uppfostringsmedlet i skolan, men icke numera; likaså hoppas jag, att man icke mer må anse prygelkäppen och arrestlokalen vara de förnämsta vilkoren för manstukens upp-
rätthållande vid våra värfvade regementen.

Men det finnes ett annat, som synes mig vara mest behjertansvärdt och som uppväcker mitt största deltagande för den värfvade soldaten, och detta är sjelfva arten af hans tjenstgöring och af hans lif. Tänk om oss detta enformiga lif i kasernen och på exercisplatsen är ut och är in, tänk om oss vidare denna jemna friktion, hvarom jag förut talat, inom kasernerna med kamrater, som kanske icke äro de bäste, och tänk om oss ytterligare, hurusom soldaten, då han kommer utanför kasernens område och utom synkretsen af sitt befäl, mötes af allehanda frestelser, som finnas öfver allt i städerna. Tänk om oss derjemte denna förslöande och förslappande och all mo-

Ang. förslag om
förhöjd aflö-
ning för värf-
vade garnisons-
manskapet.

(Forts.)

ralisk hållning förstörande vaktgöring på post, der han måste under flera timmar natt och dag, i regn och blåst, i hetta och köld gå fram och åter, fram och åter, och jag frågar, om man icke skall vara mer än en människa för att kunna stå ut med en sådan tortyr, och om det icke nödvändigt fordras en liten stimulus för att efter en sådan tienstgöring återvinna någon spänstighet i lynnet. Jag vill derföre nu framför allt uttala den önskan till vederbörande, att de måtte göra hvad göras kan för att förbättra den värfvade soldatens ställning i det afseende, som jag senast berört. Efter min tanke skulle det möjligen kunna ske derigenom, att lagen medgäfvade honom rättighet till en viss tids semester, derunder han kunde i det fria samhällets fria luft lefva som en fri människa. Jag tror att detta skulle vara bästa medlet att återställa eller bibehålla den värfvade soldatens moraliska helsa, och att samarbetet med öfriga samhällsklasser samt deltagandet i deras arbete, lif och åsigtter måste göra honom mera medborgerligt sinnad och mera solidarisk med det öfriga folket.

Jag tror äfven, att det icke är alldeles omöjligt att åstadkomma något i den vägen. För några år sedan mötte det, som vi veta, stora svårigheter att skaffa manskap till de värfvade trupperna, och man fick då vid garnisonstrupperna nöja sig med en ganska låg numerär, men man kunde ändå reda sig; och derföre anser jag, att det äfven nu, då numerären är vida högre, ganska väl bör kunna gå för sig att låta en del af truppen komma i åtnjutande af semester. Dessutom är det min öfvertygelse, att ganska många vaktposter kunde indragas, såsom varande alldeles onödiga. Vi se huru i våra residensstäder våra offentliga kassor och andra verk kunna bestå, utan att hvarken natt eller dag bevakas af soldater, och här i Stockholm, med dess talrika poliscorps och der anstalterna för ordningens upprätthållande i öfrigt äro så väl inrättade, föreställer jag mig att en dylik bevakning ännu mindre kan vara behöflig, vare sig om natten eller än mindre, om dagen. Jag skulle derföre helst af allt önska, att åtgärder vidtoges i syfte att denna förslöande, själsdödande vaktgöring kunde i någon mån inskränkas.

Af hvad jag nu yttrat följer naturligtvis, att jag äfven hyser sympatier för det förslag till förbättrande af den värfvade soldatens ställning, som innehålles i Herr Wallenbergs motion. Jag vill dock nu icke framställa något yrkande om bifall till detta förslag, utan har jag endast, af förekommen anledning, velat framlägga mina tankar i frågan.

Herr Sven Nilsson: Då den siste talaren icke hade något yrkande att framställa, tror jag att han äfven hade gjort bäst uti att bespara Kammaren hela sitt anförande, som rörde sig omkring saker, hvarom nu alls icke är fråga. Motionären har nemligen alldeles icke föreslagit, att de värfvade trupperna skola mångdubblas, icke heller att de skola spridas kring hela landet, hvilket ju dess-

utom redan nu i viss mån är fallet. Motionären har helt enkelt föreslagit, att den värfvade soldatens månadsaflöning måtte höjas från 6 till 15 kronor, derföre att han ansett den nuvarande lönen vara för liten. Jag tror derföre, att den ärade talaren utan skada kunna spara hela detta sitt anförande till ett annat mera passande tillfälle. Då man emellertid af detta anförande möjligen skulle kunna draga den slutsats, att han vore benägen att understödja motionärens förslag om löneförhöjning — hvilket han äfven i viss mån understödde — ber jag att nu få uppläsa den motivering, hvarpå Utskottet förlidna år grundade sitt afstyrkande af enahanda förslag och som Utskottet i sitt betänkande i år åberopat. Jag anser det vara så mycket mera skäl att nu erinra om denna motivering, som en stor del af Kammarens ledamöter äro nyvalde och kanske icke tagit del af densamma. Denna Utskottets motivering lyder sålunda: »Beträffande först Herr Wallenbergs motion, bör erinras, hurusom den värfvade truppens ställning blifvit under de sista 5 åren högst betydligt förbättrad. Månadslönen för en värfvad soldat utgör visserligen, på sätt motionären nämnt, endast 6 kronor, deraf minst en tredjedel insättes i sparbank, intill dess karlen tager afsked; men genom städja, arfvoden, ålderstillägg, examens- och kommanderingstillägg höjes aflöningen så, att en värfvad soldat, som ej åtnjuter permission, uppbär minst 82 kronor, men kan, derest han bereder sig rätt till förenämnda särskilda tillägg, undfå högst 178 kronor 50 öre för år, samt att för korpral aflöningen kan stiga till högst 220 kronor 50 öre och för distinktionskorpral ända till 372 kronor 60 öre, allt för år. Då dertill kommer, att de under sin tjenstetid äro väl klädda, väl födda och åtnjuta god undervisning, som för deras framtida verksamhet bör blifva dem till nytta, synas för närvarande alla billiga anspråk i detta hänseende kunna anses uppfyllda.»

Denna Utskottets motivering klandrades icke af förra Riksdagen, och då ingenting sedan dess inträffat, som gifvit Utskottet anledning att i detta fall ändra åsigt, föreställer jag mig, att Kammarerna i år likasom förut skall godkänna Utskottets förslag, och anhåller jag om bifall till detsamma.

Friherre Leijonhufvud: Den förste talaren hade åtskilligt att anföra, hvori jag till en del kan instämma, men till andra delar åter måste ogilla. Jag skall emellertid icke nu inlåta mig på något omständligare bemötande af hans yttrande, utaf vill jag endast lemna en upplysning, med anledning af hans uttalande om önskvärdheten af att de värfvade soldaterna skulle få hvad han kallade en laga semester. Förhållandet, hvilket synes vara honom alldeles obekant, är att det ej finnes något värfvadt regemente der manskapet för närvarande begagnar permission till den utsträckning, som de hafva rättighet till enligt författningarne. Något ytterligare stadgande om semester är således ej af behovet påkalladt och skulle ej leda till något resultat.

Ang. förslaget om förhöjd aflöning för värfvade garnisonsmanskapet.
(Forts.)

Ang. förslag om
förhöjd aflö-
ning för värf-
vade garnisons-
manskapet.

(Forts.)

Herr Ola Andersson i Burlöf: Den ärade representanten från Vexjö började sitt anförande på följande sätt: »Motionären har här ställt under debatt en fråga, som för dagen har ett särskildt intresse.» Den ärade talaren begagnade äfven sjelf tillfället att på sitt vis ställa frågan under debatt. Derom är heller ingenting att säga; jag respekterar hvars och ens åsigt, men jag tillåter mig dock tro, att den ärade talaren gjorde sig skyldig till en hel del öfverdrifter. Sedan han upprullat en tafla öfver allt det elände, som skulle blifva en följd, om försvaret hufvudsakligen grundades på en värfvad stam, sedan han talat om »kasernlif», »demoralisation», »förstörande, själsdödande vaktgöring», »öfversitteri» m. m., fortsatte han: jag har velat yttra detta för att dermed gifva ett uttryck åt mina och många andras åsikter, farhågor, förhoppningar etc. Den, som med någon uppmärksamhet följt rörelserna inom landet under de senaste åren i afseende å försvarsfrågan, har icke kunnat undgå att finna, att ett omslag egt rum i de åsikter, som för några år sedan voro mera allmänt gängse i fråga om en utsträckt värnpligt.

Men äfven bland dem, som velat antaga nästan hvilket som helst af Kongl. Maj:t framlagdt förslag, synas mig många vilja skjuta på och underblåsa detta omslag. Hvilka anledningar de der-till haft, tillåter jag mig icke att bedöma, men det kan dock icke anses vara alldeles orimligt att tro, att man på den vägen ansett sig bäst skola för tillfället komma ifrån både grundskatte- och försvarsfrågorna. Nu vill jag icke säga, att denna tanke legat till grund för Herr Rundbäcks anförande; men jag kan dock icke heller undertrycka den tanken, att, då han sade sig vilja gifva *uttryck* åt »farhågor», som många skulle hysa, han gjort det i förhoppning att derigenom också kunna göra intryck på denna Kammars ledamöter, gående i samma riktning, som jag nyss antydde, på det att Andra Kammaren, genom att afslå hvarje förslag till förändring, sjelf må draga försorg om det kära indelningsverkets bibehållande och allt, som dermed eger samband. Det är för att i någon mån söka mot-arbeta ett sådant intryck, som jag velat säga dessa ord. För min del tror jag klokast vara att icke komma fram med några sensationssaker, vare sig i den ena eller andra riktningen, utan i dess ställe moget och klokt öfverväga så väl det ena som det andra, när frågan kommer till behandling.

Samme talares tankegång, att en värfvad soldat begår brott endast emedan han är värfvad, torde icke vara så alldeles riktig. Detta hans yttrande gaf mig anledning att påminna mig en historia om en pojke, som ville blifva sjöman; då någon sade till honom: det skall du icke bli, ty min far dog på sjön och likaså min farfar, så svarade pojken: ja, men *min* far och *min* farfar voro landtmän, och de dogo på land. Så kan man säga om detta också. Såsom vi se af tidningarne, begås brott af många andra än af de värfvade soldaterna; hvarföre skall man då säga, att en värfvad soldat begår brott endast *derföre* att han är värfvad soldat?

Då icke något annat yrkande blifvit framställt än på bifall till Utskottets hemställan, så skall äfven jag instämma i detta yrkande.

Ang. förslag om förhöjd aflöning för värfvade garnisonsmanskapet.

(Forts.)

Herr von der Lancken: I likhet med den föregående talaren finner icke heller jag tiden vara inne att yttra sig om den indelta eller värfvade arméns inbördes företräden. Men då talaren på vexibänken af några ensamt stående företeelser inom den värfvade armén fann sig föranlåten att utdöma hela systemet, så får jag för min del protestera deremot. Då jag haft och har min embetsmannaverksamhet i en stad, der en värfvad trupp är förlagd, så tilltror jag mig kunna, med anspråk på att ega sakkännedom, yttra mig i denna fråga. Hvad sålunda särskildt angår Vendes artilleriregemente, är förhållandet, att detsamma, långt ifrån att stå lågt i moraliskt afseende, tvärtom förvärfvat sig ett sådant anseende, att man ser upp till detsamma och att det icke sällan inträffar att ynglingar, tillhörande äfven de burgna samhällsklasserna, söka sig inträde der för att, efter genomgången kurs derstädes, vinna anställning på platser, der ordning och vana vid lydnad äro af nöden.

Hvad själfva saken angår, så får jag, då, så vidt mig är bekant, ingen svårighet förefinnes att hålla vare sig nyssnämnda eller andra värfvade regementen fulltaliga, för min del yrka afslag å motionen i fråga.

Grefve Björnstjerna: Jag har hufvudsakligen blifvit förekommen af den siste ärade talaren. Jag anser nemligen, i likhet med honom, att Herr Rundbäcks anfall mot den värfvade armén var allt för öfverdrifvet. Såsom ytterligare bevis härför vill jag erinra om, hurusom största delen af Stockholms poliscorps består af före detta värfvade soldater. Jag har icke hört annat än beröm om denna corps. Jag har mig äfven bekant, att personer, förut tillhörande den värfvade truppen, blifvit anställda som underofficerare vid den indelta armén. Icke heller om dessa har jag hört annat än godt. Att den värfvade soldaten är utsatt för frestelser, det är sant; om några duka under derför, är detta icke underligt; men icke bör man derföre, att en rekryt i öfvermod går ut att söka gräl och då beklagligtvis slår i hjel en menniska, icke bör man derföre, säger jag, kasta sten på hela den värfvade armén?

Jag tror slutligen, att en hvar, som vill taga reda på förhållandena inom våra kaserner, skall finna, att befälet gjort allt hvad det kunnat för att bland trupperna befordra just denna bättre anda, som Herr Rundbäck ansett böra framkallas, samt att befälets bemödanden härutinnan hafva i ganska väsentlig grad krönts med framgång.

Då jag, såsom troligen många af Herrarne känna, är en varm vän af ren värnpligt, är det klart, att jag icke finner den värfvade stammen vara den allra bästa. Alla de olägenheter, Herr Rundbäck påpekat, skulle ju försvinna från en armé af värnpligtige.

Ang.förslagom förhöjd aflöning för värfvade garnisonsmanskapet. Men vare härmed huru som helst, rättskänslan kräfver dock att jag här tager den värfvade soldaten i försvar; han förtjenar sannerligen icke det hårda omdöme, som öfver honom uttalats.

(Forts.)

Herr Hedlund: Jag kan icke i likhet med föregående talare klandra den förste talaren, därför att han begagnat tillfället att yttra sig om kasernlifvet i våra garnisonsorter. Jag vet nemligen icke när han under närvarande förhållanden skulle gjort det mera lämpligt än nu, så vida han icke velat framställa en särskild interpellation till Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet, men det gör man ju icke gerna. Jag tror äfven, att vi hafva grundade skäl att icke lemna frågan oberörd, ty fastän, på sätt den siste talaren nämnde, mycket blifvit gjordt uti kasernerna för att förbättra soldatens ställning så i fysiskt som moraliskt hänseende, så har dock icke »allt blifvit gjordt»; helt visst återstår ännu ganska mycket. Den skildring, som den förste talaren gjorde, torde dock kunna i allmänhet anses vara något skuggad, äfven om ämnen kvarstå i tillräcklig grad för att ådraga skildringen uppmärksamhet, och detta först och främst af dem, som hafva att skaffa med upprätthållandet af ordningen just i dessa kaserner.

Här har blifvit nämndt af en talare från Kristianstad, att Vendes artilleriregemente står utanför den gjorda skildringen angående kasernlifvet i allmänhet. I detta hänseende bör jag upplysa honom derom, att Vendes artilleriregemente sedan flera år tillbaka åtnjutit särskildt anseende i landet framför de öfriga värfvade trupperna till följd af den goda ordning, som der varit rådande. Mer än en gång har man omtalat, hurusom från detta regemente krigsmännen återinträdt i det borgerliga lifvet såsom bättre människor, men ej sämre än de voro vid inträdet. Man tillskrifver befälet en synnerlig förtjenst härutinnan, och man har i detta afseende namngifvit officerare, hvilka ega förtjensten af den goda ordningen. Men ett sådant förhållande framkallar helt naturligt den frågan: då ett så lyckligt resultat kunnat vinnas vid Vendes artilleriregemente, huru kommer det sig då, att så icke kunnat ske jemväl vid de öfriga garnisonsregementena? Och då förhållandena väl icke kunna vara särdeles olika i Skåne och å andra orter, så framträder med kraft den anmärkning, som den förste talaren endast antydde, men som jag icke tvekar att högt uttala. Hvems är då skulden till, att under så många år resultatet varit så ofördelaktigt vid andra garnisonstrupper utom Vendes artilleriregemente? Den skulden må ingen vederbörande undandraga sig, ty den är af ganska allvarsam beskaffenhet; man bör icke visa detta spörsmål tillbaka, utan hellre lägga handen på hjertat och allvarligen fråga sig: har jag uppfyllt alla de skyldigheter mig ålegat mot det folk, som står under mitt befäl? Måhända skall man då icke alltid kunna svara med den vissa tillfredsställelse, man nu gör, »att allt blifvit gjordt», som kunnat göras.

Jag vill likväl icke lägga sten på börda, just därför att jag an-

ser så mycket bristfälligt vidlåda sjelfva *systemet*. Det är ett sy- *Ang. förslaget om*
stem af pedanteri i vissa fall, förenadt med sjelfsvåld i andra fall, *förhöjd aflö-*
derunder hos manskapet, i fråga om allt som afser nyttig verksamhet *ning för värf-*
och utkomst, sjelfbestämmelsen och den egna omtanken qväfvas. Det *vade garnisons-*
är detta system, som man nu har en märkvärdig sträfvan på vissa *manskapat.*
håll att bibehålla, och hvilket varit föremål för en jernförelse, som
icke saknar betydelse, i det nemligen den moderna kasernen med
dess lif blifvit jemförd med den af vissa socialistiska sekter omfattade
s. k. phalanstären. I det ena systemet som i det andra råder den
mest reglementerade ordning: det dukade bordet, den bäddade sän-
gen, arbetets och hvilans timmar — allt är ordnad efter det upp-
gjorda reglementet. För den enskilde gäller att troget följa den
stadgade ordningen. På sin utkomst, på annan användning af sin
kraft har han ej att tänka: den goda styrelsen drager försorg om allt.

Detta är phalanstärens och det är än kasernlifvets system; den,
som tidigt och för någon längre tid invants i det senare, skall lät-
teligen mogna för det förra. Kasernerna varda till fördel för so-
cialismen. Erfarenheten vittnar också derom. Jag tror alltså att man
icke bör inbilla sig att allt inom kasernerna är så väl ordnad, som
önskligt vore, utan fast hellre göra klart för sig, att åtskilligt åter-
står att göra i den vägen. Så t. ex. bör soldaten beredas till-
gång till god och ändamålsenlig läsning i kasernen och beredas till-
fälle att åhöra föredrag, hvarigenom hans kunskapsmått kan utbil-
das o. s. v. Ty det är dock ingen leksak detta, utan en ganska
allvarlig fråga, om menniskor förderfvas i dessa anstalter, blifvande
till tunga för det öfriga samhället. Här må ett redan anfördt
exempel återopas från den stad, för hvilken jag har äran vara re-
presentant. Der fans för några år sedan en s. k. asyl, afsedd för
kommunens afsigkomna medlemmar. Om man då får veta, att af
de 60 à 70 uslingar, som der voro intagne, 40 till 50 voro före
detta artillerister, så har man väl allt skäl att säga, det kasern-
lifvet icke varit någon god skola. Dervid må dock erkännas, att
förhållandet är numera mycket förbättrad, och dertill har icke minst
bidragit den omständigheten, att man inskränkt den olyckliga vakt-
tjenstgöringen.

Då emellertid den talare, som först hade ordet, framkom med
ett skrämskott, i det han förespådde att den bild, han för oss målade,
skulle komma att igenfinnas i det under arbete varande förslaget till
ny härordning, så har han misstagit sig. I min egenskap af leda-
mot utaf den komité, som har fått uppdraget att framlägga förslag
till ny härordning, är jag i tillfälle att försäkra honom, det komi-
téns förslag icke afser bibehållande af det gamla värningssystemet,
hvidan de härom uttalade farhågor icke böra vidare spridas.

Hvad åter den indelte soldaten vidkommer, så tror jag att hela
svenska folket hyser aktning för honom likasom för den indelte offi-
cieren, äfven om man mycket litet tycker om sjelfva indelnings-
verket. Ty häri bör göras åtskilnad. För min del har jag mer än

Ang. förslag om en gång både enskildt och offentligt uttalat, att jag anser landet förhöjd aflö- stå i stor förbindelse så väl till det indelta befälet, hvars medlemmar ning för värf- ofta varit gode kommunalmän, kunnige jordbrukare m. m., och så- väde garnisons- medelst bidragit till landets utveckling, som till den indelte soldaten, manskapet. hvilken mycket bidragit till landets uppödling. Den egenskapen hos (Forts.) den indelta armén, att karakteren af *soldat* der aldrig varit skild från karakteren af *medborgare*, så att man i ordets fulla mening kan begagna uttrycket »soldaten-medborgaren» — denna goda egenskap må vi aldrig underkänna. Men indelningsverket såsom *skatteform* måste vi förkasta och ännu mera — indelningsverket kan ej bestå ur militärisk synpunkt, såsom varande för *svagt*.

Dessa anmärkningar, som egentligen ej höra till ämnet, har jag velat framställa, på det att hvad som af en annan talare blifvit yttradt ej skulle utgå i landet utan all gensaga.

För min del skulle jag också gerna vara med om att öka aflöningen till den värfvade soldaten, men anser dock detta nu ej vara nödvändigt, då upplyst blifvit, att det på senare tider icke varit svårt att rekrytera de värfvade regementena. Skulle svårigheterna härutinnan ökas till följd af andra förhållanden, kommer naturligtvis Kongl. Maj:t att derom göra framställning. Men det finnes en annan omständighet, hvarom jag förut talat, som ej så litet torde inverka på rekryteringen, nemligen den, att man, efter mitt förmenande, ej borde göra anställningen på så lång tid, som nu är fallet, utan nedsätta den till t. ex. två år. Derigenom skulle man beforda en hastigare omsättning af krigsbildadt manskap och sluppe hålla inne folket så lång tid, och skulle dermed, utom andra fördelar, nog vinnas den, att rekryteringen i väsentlig mån underlättades.

Häruti äfvensom i införandet af bättre ordning och mera human behandling från befälets, och kanske framför allt från underbefälets, sida torde man finna krafter tillräckliga att upprätthålla rekryteringen utan att behöfva öka aflöningen.

Herr Abr. Rundbäck: Jag har begärt ordet blott för att gent emot de ärade talarne på kristianstads- och stockholmsbänkarne betona, att jag alldeles icke gjort hvad de, såsom jag hoppas oafsigtligt, påstått, nemligen tagit fram enstaka exempel och af dem dragit slutsatser, ledande till fördömelse af hela systemet. Detta har jag ej gjort; väl har jag påpekat att vissa symptom af mindre god kasernanda förekommit; men deraf har jag uttryckligen sagt mig ej vilja draga strängare slutsatser, än som äro behöriga, eller rigta någon anklagelse mot andra än de skyldige. Men jag sade, att jag genom det anförda ville konstatera, att sådana tilldragelser väcka mycken ond blod i orterna; och det lära Herrarne ej kunna förneka. Jag har talat.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5—9.

Biföllos.

Punkten 10.

Sedan generalfältygmästaren hos Kongl. Maj:t anhållit om be-
redande af ett anslag för år 1883 af 100,000 kronor till fullföljande af *Ang. anslag till fästningsartil-*
bestyckningen utaf Karlsborgs fästning, för hvilket ändamål hitintills *lerimateriel.*
anvisats tillsammans 475,000 kronor, så och efter det upplyst blifvit, att
det begärda beloppet vore afsedt att användas till anskaffande af
15 centimeters refflade bakladdningshaubitzer af martinstål, hade
Kongl. Maj:t, enär anskaffning af sådana pjäser vore så mycket nö-
digare som, oaktadt kasteldens synnerliga vigt i fästningskriget, dug-
liga kastpjäser för närvarande bland vårt fästningsartilleri nästan
helt och hållet saknades, men det vore af vigt att detta behof snart
fyldes, nu föreslagit Riksdagen att bevilja å extra stat för år 1883
till *fästningsartillerimateriel* 100,000 kronor; och då, utan att ingå
i pröfning af frågan, huruvida Karlsborgs fästnings förseende med
bestyckning för närvarande borde fortgå, Utskottet funnit det obe-
stridligen vara af vigt, att tidsenliga kastpjäser för våra fästningar
anskaffades, i den mån tillgångarne medgäfvæ, hade Utskottet hemställt,

att det af Kongl. Maj:t äskade anslagsbelopp, 100,000 kronor, till
fästningsartillerimateriel måtte af Riksdagen på extra stat för år 1883
anvisas.

Efter föredragning häraf yttrade

Herr Dickson: Det är icke min afsigt att göra något yrkande
vid Stats-Utskottets hemställan i denna punkt, men i motiveringen
förekommer ett yttrande, som för mig åtminstone är mycket dunkelt
och bestämdt tarfvar en upplysning. Jag åsyftar härmed följande
i slutet af motiveringen förekommande ord: »Och då, utan att ingå
i pröfning af frågan, huruvida Karlsborgs fästnings förseende med
bestyckning för närvarande bör fortgå, Utskottet funnit» etc. Om
vi gå till Kongl. Maj:ts nådiga proposition, finna vi, att general-
fältygmästaren gjort hemställan hos regeringen att äska ett extra
anslag af 100,000 kronor för fästningsartillerimateriel, just för be-
styckningen af Karlsborgs fästning. Kongl. Maj:t har nu, med gil-
lande af generalfältygmästarens förslag, gjort hemställan till Rike-
dagen om beviljande af dessa 100,000 kronor, och jag antager således,
att detta anslag till fästningsartillerimateriel är afsedt för Karlsborg.
Nu har emellertid Stats-Utskottet tillstyrkt detta anslag af 100,000
kronor, men likväl på sådant sätt, att man kunde tro, att denna
artillerimateriel icke skulle behöfvæ användas för Karlsborg. Om
man nu ställer detta i sammanhang med 12:te punkten, som handlar

Ang. anslag till
fästningsartil-
lerimateriel.

(Forts.)

om anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad, finner man, att fortifikationschefen på ganska goda skäl begärt ett anslag för fortsatt arbete vid denna fästningsbyggnad af 250,000 kronor. Han åberopar såsom skäl härför, att det är nödvändigt att så fort som möjligt sätta fästningen i försvarbart skick, ty en fästning, som är ofullständigt försvarbar, är i många fall sämre än ingen fästning alls. Detta anslag af 250,000 kronor undergick dock inom Kongl. Maj:ts regering en nedsättning till 150,000 kronor, som regeringen begär af Riksdagen för Karlsborgs fästningsbyggnad, men Stats-Utskottet har, som man finner i 12:te punkten, tillstyrkt anslaget att utgå med blott 100,000 kronor. Om man nu sammanställer dessa båda sakförhållanden, å ena sidan att Stats-Utskottet tillstyrkt 100,000 kronor för fästningsartilleri, med en sorts antydning, att anslaget icke skulle användas för Karlsborg, och å andra sidan nedsättningen i den ganska anspråklösa summa, regeringen begärt för fortsättande af fästningsbyggnaden, förefaller det mig nästan likasom en liten antydning derom, att Karlsborg borde öfvergifvas. Då jag nu här ser Stats-Utskottets ordförande närvarande i Kammaren, skulle jag vördsamt anhålla, att han, om han så finner lämpligt, ville gifva någon upplysning, hvad meningen egentligen är med Stats-Utskottets ord i denna punkt: *»utan att ingå i pröfning af frågan, hurvida Karlsborgs fästnings förseende med bestyckning för närvarande bör fortgå»*, ty för mig åtminstone ligger det något oklart och ofullständigt i detta yttrande.

Det är endast detta jag vördnadsfullt velat framställa till Herr Ordföranden i Stats-Utskottet, i fall han skulle finna lämpligt att i frågan lemna någon upplysning.

Herr Sven Nilsson: Den ärade talaren på göteborgsbanken stälde en uppmaning till Stats-Utskottets ordförande, men då han ej begärt ordet, ber jag att i hans ställe få lemna den begärda upplysningen.

Generalfältygmästaren begärde visserligen det ifrågavarande anslaget, särskildt till bestyckningen af Karlsborgs fästning, men i den Kongl. propositionen är alldeles icke bestämdt uttaladt, att anslaget afser just denna fästning. Stats-Utskottet har således med de omnämnda orden i sin motivering velat lemna Kongl. Maj:t fria händer att använda anslaget till hvilken fästning som helst, och derjemte komma ifrån dispyter, som möjligen inom Kamrarnes kunnat uppstå, om icke detta tillägg blifvit gjordt. Det är nemligen obestriddigt, att det finnes många representanter, som anse det vara öfverflödigt att uppoffra mera på Karlsborg än som skett, och striden härom har Stats-Utskottet, åtminstone vid denna punkt, velat undvika. Enligt Utskottets nuvarande förslag har Kongl. Maj:t frihet att använda anslaget till bestyckning af vare sig Karlsborg eller hvilken annan fästning som helst inom landet. Vill den ärade talaren upp-

taga striden, huruvida Karlsborgs fästningsarbete skall påskyndas eller ej, torde detta bäst lämpa sig vid punkten 12 af detta betänkande. *Ang. anslag till fästningsartilleriemateriel.*

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

(Forts.)

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets förslag.

Punkten 11.

Blef jemväl bifallen.

Uti *punkten 12* hade Utskottet hemställt,

Ang. anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad.

att Kongl. Maj:ts framställning om anvisande för år 1883 af 150,000 kronor till Karlsborgs fästningsbyggnad måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att till berörda ändamål för år 1883 anvisades ett extra anslag af 100,000 kronor.

Efter det uppläsning skett af denna hemställan, mot hvilken reservation inom Utskottet afgifvits af Herrar *L. Nordenfelt*, Grefve *G. Beck-Friis*, Grefve *S. Lagerberg* och *O. Evers*, lemnades ordet på begäran till

Chefen för Kongl. Landtförvarsdepartementet Herr Statsrådet Taube, som yttrade: Karlsborgs fästningsbyggnad började år 1820 och har sedan dess oupphörligt fortgått; således i två och sextio år. Till sjelfva fästningen har användts 4,224,488 kronor 61 öre, hvarjemte 3,099,264 kronor 12 öre användts för ändamål, som stått i samband med fästningsbyggnaden, såsom till militärvägar, kaserner, förråds- och kruthus m. m. Inalles har således för fästningen och för de i samband med densamma stående ändamål användts en summa af 7,323,752 kronor 73 öre, eller i medeltal cirka 118,000 kronor per år. Då byggnaden fortgått under sex tiotal af år, samt artilleri- och fortifikationsvetenskapen derunder gjort betydliga framsteg, och dertill kommer att fästningen allt mer ansetts böra ega karakteren af en förrådsfästning, har följden naturligen blifvit den, att i den ursprungliga byggnadsplanen vidtagits väsentliga modifikationer, i allmänhet syftande på att förenkla planen och nedsätta kostnaderna. Den sista planen för fästningen uppgjordes 1877, efter det 1876 års komité varit nedsatt, och enligt denna plan skulle hufvudfästningens färdigbyggande kosta 5,500,000. Af denna summa har redan beviljats 787,350 kronor, hvadan 4,712,650 kronor skulle återstå till sjelfva hufvudfästningens fullbordande. Skulle den af Stats-Utskottet föreslagna summa blifva gällande och fortfarande komma att gälla, skulle ungefär 47 år åtgå för fästningens fullbordande. Men då kostnadsberäkningarne äro uppgjorda under långt gynsammare förutsättningar, i det att det årliga anslaget beräknats till högre belopp, och då det icke heller är antagligt, att prisen å

Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.

(Forts.)

materialier och arbete komma att under de 47 åren minskas, utan snarare tvärtom, torde minst 60 år ytterligare åtgå, innan fästningen blifver färdig; det vill säga sjelfva hufvudfästningen, icke de detacherade fästena der omkring. Med andra ord, för att bygga Karlsborgs fästning färdig skulle åtgå 120 år, $1\frac{1}{5}$ sekel eller ungefär 4 mansåldrar. Det är ju möjligt, att vi under denna tid få vara i fred, men det är nästan för mycket att så bygga, som man säger, på Guds försyn. För min del anser jag ett sådant förfaringsätt icke kunna försvaras hvarken ur statsekonomisk eller militärisk synpunkt.

Så väl 1867 som 1876 års komité hyste enhälligt den åsigt, att Karlsborgs förnämsta roll vore att vara en förrädsfästning, mindre en manöverfästning. Dermed var dock icke gifvet, att icke Karlsborg i vissa fall kan få betydelse såsom manöverfästning, om man nemligen tänker sig en fiende, kommande från Göteborg. Samma åsigt hystes äfven af Generalen Franc Sparre, hvilken 1820 var chef för fortifikationen och som var med vid uppgörande af planen till fästningen. Men oaktadt 1876 års komité, i likhet med General Sparre, ansåg en manöverfästning mellan Vettern och Hjelmaren i hög grad af behofvet påkallad, har komitén likväl icke tvekat föreslå, att först Karlsborgs hufvudfästning skulle fullbordas, derefter en manöverfästning mellan Vettern och Hjelmaren, samt sist de detacherade fästena omkring Karlsborg. För min del kan jag icke finna annat, än att den åtgärd komitén föreslagit är välbetänkt. Jag tror icke, att hvarken armén eller landet kan undvara en förrädsfästning, ej heller att det är rätt att, såsom nu sker, lemna Karlsborgs fästning i det skick, hvori den för närvarande befinner sig. En fästning så ofullbordad som Karlsborg kan, i händelse af krig, icke utföra något inflytande i annat fall, än att kriget räcker så länge, att man har tillfälle godtgöra hvad man under freden försummat. Detta är visserligen mycket att önska, men icke att förmoda.

Då man genomläser Stats-Utskottets betänkande, ser det nästan ut — och jag hoppas Utskottets Herrar ledamöter icke illa upptaga denna anmärkning — som om Utskottet ansett, att fästningsarbetet vore till för sjelfva arbetets skull och icke för att få fästningen fullbordad. Det ser ut som om man mera tänkte på att skaffa arbete åt den personal, som är anställd vid Karlsborgs fästningsbyggande, än att få hufvudfästningen fullbordad. Det är möjligt, att en sådan tankegång icke funnits, men mig synes det, att man kan läsa sådant mellan raderna.

Visserligen får man icke lemna ur sigte, att för fullbordande af landets försvar åtskilliga andra befästningsarbeten måste företagas och i främsta rummet anläggandet af en fästning mellan Vettern och Hjelmaren. Vidare torde Göteborg förr eller senare böra befästas, åtminstone mot sjösidan, för att, i händelse af krig, skyddas mot en öfverrumpling. Men i alla händelser synes mig ej skal att för när-

varande splittra sina krafter på flera håll, utan snarare att koncentrera dem så mycket som möjligt på ett ställe. Detta öfverensstämmer också med Riksdagens vid flera föregående tillfällen uttalade önskan, och Kongl. Maj:t har därför också föreslagit att endast bygga vid Karlsborg. Sedan befästningarna vid Karlskrona innevarande år blifvit till det hufvudsakliga färdiga, borde på Karlsborg användas hela det anslag till fästningsbyggnader, Riksdagen komme att bevilja. Anslaget för Karlskrona uppgår för innevarande år till 70,000 kronor och för Karlsborg till 100,000 kronor. Kongl. Maj:t har nu för Karlsborg äskat 150,000 kronor, och det kan väl icke anses vara för mycket, att Karlsborg får denna summa.

Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.
(Forts.)

Chefen för fortifikationen har i sitt underdåniga memorial, som inkommit till Kongl. Maj:t och varit öfverlemnadt till Stats-Utskottet, klart och tydligt framhållit, att med den lilla summa, Stats-Utskottet nu föreslagit, arbetet kommer att väsentligen fördyras. På det att förhållandet mellan faux frais och den summa, som afses till fästningsbyggnaden, skall blifva någorlunda tillfredsställande, måste anslaget ovilkorligen ökas. Jag skulle också icke hafva tvekat tillstyrka Kongl. Maj:t att föreslå Riksdagen att bevilja den summa, chefen för fortifikationen begärt, om icke andra trängande behof förefunnits, och äfven i någon mån därför att man icke allt för hastigt bör öfvergå från ett mindre anslag till ett större, från en liten summa till en $2\frac{1}{2}$ gånger så stor; men jag hade föreställt mig att så småningom skulle anslaget till Karlsborg kunna ökas. Ty enligt mitt förmenande måste den fullbordas, icke inom 120 år, utan i en framtid, som ligger oss mycket närmare, och i den mån tillgångarne det medgifva. Jag anhåller därför vördsamt om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Leijonhufvud: Det är endast ganska sällan man i utländska militära tidskrifter finner Skandinavien och särskildt Sverige omnämndt. Det var därför med en viss nyfikenhet jag för icke länge sedan fick se Sveriges namn citeradt i en sådan skrift. De uttryck, som dervid begagnades, voro dock allt annat än smickrande. De lydde ungefär så: »Under den tid af politisk osäkerhet, som nu råder, äro alla länder beredda på att försvara sin sjelfständighet. De enda undantag, som finnas här vid lag, äro de skandinaviska länderna, hvilka ligga alldeles öppna och försvarslösa. »Jag kan icke neka till, att dessa ord på mig gjorde ett smärtsamt intryck, men på samma gång måste jag erkänna, att det låg sanning i dem. Vi hafva nu under åtskilliga tiotal af år arbetat på en ny arméorganisation, men vårt fästningsväsen har icke avancerat. Vi hafva visserligen fått färdiga ett par kustfästningar, som äro i någorlunda godt skick, men för öfrigt ligger hela landet öppet. Detta är alltid en farlig belägenhet, men blir det ännu mer, då vi få en arméorganisation, som, hur den än må blifva, utan tvifvel kommer att vara underlägsen våra fienders. Vi måste således vara beredda

Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.
(Forts.)

på, att det i början af ett krig kommer att gå oss emot, och vår enda räddning ligger deri, att vårt land har en så stor utsträckning, att vi kunna vinna tid och derigenom äfven kunna reparera våra förluster. Men dertill behöfs stöd af fästningar, icke endast operations- eller manöverfästningar, utan äfven förrådsfästningar, så belägna att man för deras skyddande icke behöfver använda den aktiva armén, utan kan lemna den åt sitt öde för någon kortare tid. Sådana fästningar, som den vid Karlsborg, finnas också i alla länder med någon utsträckning. Danmark eger visserligen ingen förrådsfästning, men detta land med sin obetydliga utsträckning har icke heller så stort behof af en sådan. Jag kan här uppräknat åtskilliga sådana fästningar. I Frankrike hafva vi t. ex. Lyon i södra och Lille i nordvestra delen af landet; i Tyskland Ingolstadt, Minden, Magdeburg m. fl.; i Österrike Komorn; i Italien Bologna o. s. v. Alla dessa fästningar äro hufvudsakligast förrådsfästningar och icke afsedda för aktivt deltagande i krig, men äro likväl absolut oundgängliga, om man vill hafva någon trygghet vid krigs utbrott. Jag vet mycket väl, att Karlsborgs fästning för närvarande råkat i misskredit, och att åtskillige af denna Kammares ledamöter se på den med ett visst förakt. Man anser denna fästning vara alldeles öfverflödig. Jag anser det därför vara af största vikt att Kongl. Maj:t vidtager sådana åtgärder, att denna sak må blifva klar och utredd. Den har tid efter annan varit föremål för komitéers behandling, och alla hafva enstämmigt yttrat sig för Karlsborgs fullbordande så fort ske kan och i den mån penningar erhållas, men på samma gång framhållit, att denna fästning icke egentligen är någon operationsfästning. Jag skulle därför önska, att Kongl. Maj:t der vid lag intoge en mycket fastare position och föresloge Riksdagen att bevilja tillräckliga medel antingen till Karlsborgs snara färdighbyggande eller också till anläggande af en operationsfästning söder om Mälaren, i hvilket fall Karlsborg dock alltid först borde fullföljas så långt, att det vore fullt slutet, och arbetet äfven då bedrifvas med högre anslag än det nu af Stats-Utskottet föreslagna. Jag hemställer därför vördsamt till Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet, att han ville taga mitt förslag i öfvervägande.

Hvad nu särskildt den nu föredragna punkten beträffar, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Dickson: Då jag vid föredragning af den 10:de punkten tog mig friheten vända mig till Stats-Utskottets ordförande med begäran om en upplysning, fick jag visserligen ett svar från en af Utskottets ledamöter, men jag beklagar, att detta svar åtminstone för mig var allt annat än upplysande. Då vi nu kommit in på 12:te punkten, som står i oskiljaktigt sammanhang med den 10:de, torde jag därför få återkomma till min fråga: hvad slutsats kan jag draga af Utskottets behandling af 10:de och 12:te punkterna tillsammans? För mig är det alldeles uppenbart, att det af Utskottet för år 1883

tillstyrkta anslaget till fortsättande af Karlsborgs fästningsbyggnad måste vara högst otillräckligt, och det förefaller mig, som om man med dessa 100,000 kronor blott ville undanskjuta en besvärlig sak. Det förefaller mig, jag kan icke neka därför, som om hela Karlsborg och det system för Sveriges försvar, som derpå är grundadt, skulle råkat, såsom den siste talaren uttryckte sig, i en viss misskredit, och att man helst önskar att så snåningom komma från denna sak helt och hållet. Detta är den enda slutsats jag kan draga af Stats-Utskottets utlåtande, och för min del synes det, att, om Stats-Utskottet haft en sådan uppfattning, det gjort bättre uti att afslå allt anslag till Karlsborg än att tillstyrka ett fullkomligt otillräckligt sådant. Jag kan väl icke vänta något tillfredsställande svar på denna fråga, men jag skall dock vid denna punkt göra ett yrkande, nemligen på bifall till Kongl. Maj:ts proposition om ett anslag af 150,000 kronor till fortsättning af fästningsarbetena vid Karlsborg, ehuru jag för min del gerna skulle sett, att Kongl. Maj:t begärt 250,000 kronor, så att man hade kunnat i en någorlunda snar framtid motse fästningens fullbordande. Den skulle kunna färdigbyggas på 5 år med ett årligt anslag af 250,000 kronor, hufvudfästningen nemligen, då deremot, enligt hvad Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet nyss upplyst, med det nu ifrågasatta ringa anslaget af 100,000 kronor en tidrymd af öfver etthundra år dertill skall erfordras.

Jag yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Emil Key: Med anledning af den ärade talarens på göteborgsbanken förnyade framställning har jag anhållit om ordet för att meddela några af de upplysningar, han tyckes så ifrigt efterlängta.

Jag vill verkligen erkänna, att det skäl, han trodde hafva varit bestämmande för Stats-Utskottet, väsentligen fört flertalet af Utskottets ledamöter till det slut, hvartill det kommit. Det förhåller sig nemligen med Karlsborg på det sättet, att när denna fästning först föreslogs och beslutades, var Sverige ännu ett föga uppodladt och glest befolkadt land; kommunikationerna voro långsamma och dåliga; en fiendes landstigning och ännu mer hans framryckande i landet var förenadt med betydligt större hinder, långt flera svårigheter än nu; vägarne voro okända, fartygen berodde långt mera då af väder och vind, och jernartilleriet hade då icke nått den utveckling det nu eger; de långskjutande kanonerna voro ännu icke uppfunna, arméernas krigföringssätt var olika, med ett ord: många förhållanden i militäriskt hänseende voro annorlunda än i vår tid. Stora härmassor kunna nu hastigt och på en gång landsättas för att öfversvämma landet, och der skola de, uti uppodlade nejder, vålla oss långt större förluster än fordom var möjligt för en framryckande fiende. Artilleriet har utvecklats sig oerhördt; hvad som förr ansågs säkert och skyddadt är det icke längre. Karlsborg,

*Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbyggnad.*

(Forts.)

Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.

(Forts.)

äfvén fullständigadt, kan nedskjutas af en fiende, som besatt Vaberget. Bygga vi en skans på Vaberget, kan den i sin ordning bestrykas och beherskas från längre bort belägna höjder. Vidare kan man ifrågasätta, huru pass mycken försvarskraft vi hafva kvar, när en fiende redan intagit Stockholm, Norrköping och Göteborg, inträngt i landet, tillegnat sig våra jernvägars hufvudknutar, såsom t. ex. här i Stockholm, och slutligen stå framför Karlsborg — detta Karlsborg, som icke kan försvaras med mindre än det omgifves af en krans af nya fästningar till skydd för hufvudfästningen, hvilken, som jag nämnt, kan beskjas från kringliggande höjder. Tänka vi oss, att fienden redan hunnit till ett sålunda fullbordadt Karlsborg, fordras vidare, för att enbart försvara denna fästning, en tredjedel af hela svenska armén. Karlsborg har från början betraktats icke endast såsom en förrådsfästning, utan såsom en replipunkt, såsom en slutpunkt för Sveriges hela försvar. Om det endast genom nya oerhörda kostnader kan fylla denna uppgift, om Sverige på annat sätt, utan ödeläggelse från stranden till hjertat af landet, kan ernå det samma som med Karlsborg varit afsedt, är det då skäl att utan förnyad och noggrann pröfning fortfarande bygga och bygga om igen på måfå vid Karlsborg?

Den ärade chefen för fortifikationen yttrade, att utomlands har man sådana förrådsfästningar som Karlsborg, men han glömde tillägga, att man der äfvén har gränsfästningar. Frankrike t. ex. har stora nya befästningar, som det uppbyggt på sina nya gränser emot Tyskland. Mig synes, måhända blott till följd af bristande insigt i militära ämnen, vara skäl att först af allt fullständigt göra sig reda för, hvad man vill med Karlsborg, hvad man kan uträtta med Karlsborg. Måhända kan Sverige bättre numera försvaras utan Karlsborg. Jag tror för min del, att dessa frågor äro af stor vikt, äro stora spörsmål — och jag vågar säga att det är en tvekan och en misstro i detta hänseende, som hittills gjort, att Riksdagen de senaste åren endast velat anslå ungefär så mycket, som erfordras för att sysselsätta den personal, som nu finnes å Karlsborg. Befinnes det nödigt att befästa Stockholm, Göteborg, Bråviken, Södertelge, Slätbaken och att anlägga befästningar emellan Vettern och Hjelmaren, är det då skäl att anslå stora belopp företrädesvis till Karlsborg? Det synes emellertid så, som om ett anslag af 100,000 kronor årligen under ett eller två år för att bibehålla denna öfvade personal icke bör vara någon misshushållning. Men deremot anser jag det vara misshushållning att nedlägga allt för mycket penningar på ett fästningsarbete, hvarom en städse ökad tveksamhet råder icke blott bland civila utan äfvén bland militära auktoriteter.

Dessa hafva varit Stats-Utskottets skäl, och jag anhåller om bifall till dess hemställan.

Herr Sven Nilsson: Jag hoppas att den ärade representanten från Göteborg nu fått de upplysningar, han önskade, så att något vidare ordande i detta afseende icke behöfves.

Hvad nu föreliggande fråga beträffar, så tror jag för min del, att Riksdagen bör vara Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet synnerligen tacksam för de måttliga anslag Kongl. Maj:t denna gång har äskat. Detta visar sig också af Stats-Utskottets utlåtande beträffande fjerde hufvudtiteln, som företer det ovanliga att icke upptaga mera än 8 sidor. Stats-Utskottet har också gått Chefen för Landtförsvarsdepartementet till mötes i alla hans framställningar med undantag af den enda punkt, som nu är föredragen, och det är just de omständigheter, som ordföranden i Stats-Utskottet här nyss framhållit, hvilka föranledt Utskottet till det beslut, hvartill det kommit. Det är icke, såsom en talare påstått, det nuvarande Stats-Utskottet som *först* kommit till den af ordföranden i Stats-Utskottet framhållna åsigten, utan det är Riksdagen sjelf, som först uttalat densamma. Kongl. Maj:t har nemligen under flera af de senaste åren begärt större anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad än Riksdagen beviljat; och att Riksdagen icke bifallit Kongl. Maj:ts proposition i denna del, härleder sig af de skäl, som af Stats-Utskottets ordförande nyss framhölls. Jag hemställer då, huruvida Stats-Utskottet skulle vågat gå längre än det nu gjort, då det föreslagit en summa af 100,000 kronor. Snarare skulle Utskottet, enligt mitt förmenande, kunnat slå in på den väg, som af en talare på stockholmsbänken antyddes, nemligen att afstyrka hvarje vidare anslag till Karlsborg, intill dess en fullständig utredning om befästningsarbetets nytta åstadkommits. Men jag föreställer mig att denna diskussion skall gifva Chefen för Landtförsvarsdepartementet anledning att frändeles göra tydligt för Kamraren, att det icke är bortkastade penningar som beviljas till Karlsborgs befästande; men då den summa, som Stats-Utskottet nu föreslagit, är behöflig för att sysselsätta arbetspersonalen derstädes, torde det dock ej vara skäl för afslag på hvad Utskottet denna gång tillstyrkt.

Det upplystes af Chefen för Landtförsvarsdepartementet att Vaberget, som ligger i närheten af Karlsborg, i sinom tid måste befästas, samt att det sista, som skulle ske vid detta befästningssystem, vore att befästa de kringliggande bergen. Jag tror för min del, att man icke gjort sig fullt reda för hvilka kostnader allt detta slutligen skall medföra; och jag anser därför att en noggrannare utredning behöfs för att få veta, huru mycket det egentligen skall kosta för att få Karlsborg så befästadt, att det kan försvaras, och om detta kan ådagaläggas, tror jag icke att Riksdagen sedan skall göra några svårigheter emot anslag af nu ifrågavarande beskaffenhet. Hufvudsaken är, att man bestämdt vet att det är nytta med de medel, som nedläggas på Karlsborgs befästande. Som det nu är, äro meningarne derom temligen delade, och inom Riksdagen har den öfvervägande meningen varit den, att det är ingen nytta för landet att använda några medel vid Karlsborg. Detta har också visat sig genom de afslag Kongl. Maj:t under senare tiden fått, vid begäran om högre anslag till Karlsborg. För min del är jag till och

Ang. anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad.
(Forts.)

med oviss om huruvida dessa 100,000 kronor, som nu skola uppoffras, äro till någon verklig nytta, men då man alltid framhållit att arbetsmanskapet vid Karlsborg bör bibehållas och sysselsättas och att ett anslag af 100,000 kronor är det minsta som för detta ändamål behöfves, böjer jag mig för den meningen, och anser att denna summa bör beviljas.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: Jag skall icke inlåta mig på någon diskussion om Karlsborg bör blifva en centralfästning i den mening att den skall utgöra Sveriges sista hopp. Denna fråga har nemligen redan tillräckligt många gånger varit på tal, och jag tror icke heller att denna Kammare just nu är färdig att afgöra densamma. Hvad åter Vabergets betydelse för fästningens anfall eller försvar angår, har Chefen för fortifikationen vid föregående öfverläggningen i denna Kammare redan upplyst, att defilerung af fästningsverken mot direkt beskjutning från Vaberget är en enkel sak. Blir det åter fråga om kasteld, behöfver en fiende icke stå på Vaberget för att verkställa denna. Fästningen kan på detta sätt beskjutas lika väl antingen fienden står på en höjd eller på jemna marken.

Men härom är dock nu icke fråga.

Hvad Chefen för fortifikationen nu i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t framhållit är, att Karlsborg för närvarande är i oförsvarbart skick. Alla äro vi väl ense derom att, om ett krig skulle inträffa, det är nödvändigt att kunna föra Riksbankens klingande valuta från den hotade hufvudstaden till något ställe, der den kan vara i relativ säkerhet; att vidare alla våra förråd vid ett sådant tillfälle icke böra finnas vid kusterna, utsatta för fiendens anfall, utan böra föras till något relativt säkert ställe; och slutligen att vår oexercerade beväringstrupper, som dock utgöra största delen af vårt försvar, böra ega en relativt säker öfningsplats. Om så är förhållandet, är det ju också en nödvändighet att en sådan *relativt* säker tillflyktsort så snart som möjligt finnes att tillgå, med andra ord att den fästning, på hvilken redan millioner nedlagts, en gång kan blifva försvarbar; ty sådan den nu är, är den det icke, och oförsvarligt är att längre låta den så förblifva. Det är detta Chefen för fortifikationen framhållit. Han har visat att fästningen *kan* sättas i sådant skick, att den någorlunda motsvarar sitt ändamål, med ett årligt anslag af 250,000 kronor under fem år. I min tanke ganska talande skäl för att nu bevilja nämnda summa. Kongl. Maj:t åter har nedsatt sina anspråk till 150,000 kronor. Stats-Utskottet deremot förklarar med en viss segervisshet, att någon särskild anledning icke förefinnes att nu höja det belopp, som förra året beviljades, 100,000 kronor; således, sedan Kongl. Maj:t redan betydligt nedsatt hvad Chefen för fortifikationen ansett erforderligt, nedprutar Stats-Utskottet ytterligare en tredjedel af hvad Kongl. Maj:t äskat. Orsaken, hvarför Riksdagen åren 1880 och 1881 nedsatte anslaget från

dess förutvarande belopp 250,000 till det nuvarande 100,000 kronor, finner jag ganska tydlig. Statens finanser befunno sig nemligen då i ett sådant tillstånd, att debet och kredit icke gingo ihop, utan man måste anlita en särskild tilläggsbeviljning för bristens betäckande. Vid sådant förhållande kan man finna det ganska naturligt, att Riksdagen nedprutade anslaget. Om till exempel en enskild person, som börjat bygga ett hus och fått detsamma halffärdigt, finner sig sakna penningar att genast fullborda företaget, måste han uppskjuta dermed. Så äfven med staten. Men nu är icke, dess bättre, förhållandet sådant. Det visar sig att statens tillgångar nu äro i ett ganska blomstrande skick och lemna betydliga öfverskott. Jag frågar då om en enskild person gjorde rätt i att vid motsvarande förhållande icke lägga tak på sitt halffärdiga hus, utan låta det fortfarande stå ofullbordadt. Jag tror att detta vore en ren misshushållning och detsamma anser jag förhållandet vara här. Mätte vi derföre se till att Karlsborg kommer i ett någorlunda försvarbart skick och detta så fort som möjligt. Jag skulle således finna det vara fullt riktigt, om Riksdagen nu höjde det af Kongl. Maj:t begärda anslaget till hvad fortifikationschefen begärt. Men när Kongl. Maj:ts regering, för att visa sin upprigtiga önskan att framkomma med en statsreglering, hvori alla möjliga besparingar iakttagits, redan gjort en så betydlig nedprutning å detta anslag, förefaller det mig i sanning vara allt för besynnerligt, om Riksdagen ginge ännu längre och gjorde ytterligare inskränkning i det ringa, som blifvit begärdt. Det förefaller mig verkligen, som om Stats-Utskottet utginge från den principen att: pruta skall man, lika godt på hvad! Männe icke följdén möjligen kan blifva den, att Kongl. Maj:t en annan gång tager till så, att det finnes prutmån? Här är nu tillfälle för representationen att visa regeringen sin tacksamhet för dess visade bemödande att så mycket som möjligt inskränka statsutgifterna; och då det dessutom tydligen visats vara ren misshushållning att endast använda ett belopp af 10,000 kronor för ifrågasvarande ändamål, hemställer jag vördsamt om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

*Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.*

(Forts.)

Friherre Leijonhufvud: Jag har uppkallats af hvad Herr Key yttrat om att Karlsborg skulle vara det enda hopp som återstode, sedan Göteborg och Stockholm och hvad det var för andra orter vore intagna.

Det fans en tid för länge sedan, det var under min första officerstid, då man fick höra talas om äfven i militära kretsar att Karlsborg skulle begagnas såsom en replipunkt; men redan i den första komitén för Karlsborgs befästande år 1819 yttrade sig dåvarande Chefen för fortifikationen mot en sådan åsigt, och jag har under den långa tid jag arbetat i ämnet alltid bestridt den saken. Karlsborg bör icke vara någon replipunkt. Svenska armén bör icke stänga sig inne i Karlsborg, icke heller i någon annan fästning, utan bör tvärt-

Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.
(Forts.)

om så mycket som möjligt hålla sig å fria fältet, dertill är Sverige tillräckligt stort. Rådde här andra förhållanden i det hänseendet, vore vårt land ett *litet* land, sådant som t. ex. Danmark eller Belgien, skulle jag tala annorlunda. Då kunde det vara skäl att så fort krigstrumpeten ljuder kasta sig in med hela armén i en väl belägen stor fästning, därför att man der hade möjlighet att försvara sig och hålla ut, tills hjälp från utlandet hunne anlända; men i Sverige äro förhållandena icke sådana, der bör aldrig en armé stänga sig inne, och derföre bör man icke tänka på Karlsborg såsom en repli-punkt.

Här har talats om att det skulle behövas en tredjedel af sven-ska armén för att försvara Karlsborg. Den styrka, som är beräknad till Karlsborgs besättning, är 5,000 man. Nu vet jag väl icke hvil-ken arméstyrka försvarskomitén ämnar föreslå, men kommer den att stanna vid en så låg siffra som 15,000 man, så beklagar jag oss och landet. Det är som sagt 5,000 man, som äro behöfliga för fäst-ningens försvar och det är icke för mycket, men de äro icke bort-kastade för det och kunna i öfrigt möjligen äfven på annat håll användas.

Af hvad den ärade talaren vidare yttrade i fråga om detache-rade fästen m. m. är tydligt, att han, naturligt nog, icke följt med senare tidens utveckling inom belägringskonsten. Han vet därför icke att det numera anses vara ett fel af en kōmmendant att taga emot fienden ända in på vallarne. Det är hans åliggande att möta fienden utanför fästningen, för att förhindra dess framträngande, dervid han har stöd och hjälp i fästningen. Hade icke så varit förhållandet vid Paris' belägring, skulle tyskarne gått staden vida närmare än som nu skedde och sannolikt mycket hastigare intagit den. Nu var det, som känt, endast hungern, som betvingade den. Han sade vidare att Karlsborg beherskades af och kunde nedskjutas från Vaberget. Det är en gammal historia, och en gammal infan-teriofficer lär hafva sagt, att derifrån kunde fästningen nedskjutas med fältartilleri. Lika väl hade han kunnat säga, att den kunde nedskjutas med hagelbössor. Nej, mine Herrar, det går inte så lätt; man skjuter icke ned en fästning med 60 fots tjocka jordvallar. Man kan skjuta ner fästningens byggnader och dess besättning, det är sant, men detta går med nutidens skjutvapen för sig äfven utan att hafva tillgång till en närbelägen bergshöjd, blott man ligger inom skotthåll. Enda fördelen af att stå på höjden består deri, att man ser bättre. Denna fördel är visserligen ej att förakta, men den är på intet vis afgörande. De olägenheter, Vabergets granskap medföra, röra förnämligast den förenämnda striden utanför fästningens vallar, och för att uthålla denna yttre strid så länge som möjligt, är det nyttigt att vi bibehålla detta berg i vår ego.

Med undantag af Gibraltars fästning, som genom sin enstaka belägenhet skiljer sig från alla andra, finnes det, mig veterligen, ingen större fästning i Europa, som icke på större eller mindre af-

stånd är omgifven af berg och höjder. Man kan nemligen sällan välja läget för fästningen der, hvarest man skulle hafva de största taktiska fördelarne att förlägga densamma. I vårt land t. ex. skulle vi ej kunna lägga en fästning på Halle- eller Hunneberg. Det går ej för sig att välja en fästnings läge, der den i och för sig lättast kan byggas, utan läget är betingadt af hela landets formation i stort och det är strategiska förhållanden, som bestämman en fästnings läge. Knappast någon bland dem, hvilkas lägen betingas af sådana strategiska skäl, kan så anläggas att man alldeles undviker höjder i nära granskapet, men man vet att taga sig i akt och göra dem mindre skadliga, på samma gång man begagnar den fördel af en fast stödjepunkt, som de ofta lemna. Om vi i Sverige t. ex. skulle bygga en fästning på Linköpingsslätten, så besvärades vi visserligen ej af höjder, men deremot af den olägenheten att fästningen saknade stöd. I stället för att Karlsborg har en kort front, skulle man nödgas befästa en hel krets på slättbyggden och kostnaderna blefve betydliga. Jag ser också att förslaget till Köpenhamns befästade slutar på 60 millioner, hvori dock äro inbegripna nödiga befästningar vid några andra städer. Men några och femtio millioner erfordras ensamt för Köpenhamn och detta just därför att Danmark är slättland och befästningslinien saknar stöd i den omgifvande terrängen.

En annan mycket begagnad käpphäst är också den frasen, att vi skola försvara kusten och hafva befästningar vid våra stränder. Talaren begagnade sig deraf och ordade om Frankrikes gränsfästningar. För min del har jag ej glömt bort dem, utan med uppmärksamhet följt striden i fråga härom. Ett land så rikt som Frankrike kan bestå sig lyxen af en gördel gränsfästningar, till och med af tre rader sådana, men det har ändå icke hjälpt; fienden har trängt igenom linierna. Skulle vi bygga gränsfästningar, i ändamål att hindra fiendens inträngande i landet, så ville jag anhålla att Stats-Utskottet först angifver, huru många och på hvilka ställen de skola förläggas. För min del anser jag att den svenska kusten är för långsträckt att kunna försvaras med fästningar. På längre eller kortare afstånd från dessa skulle ändå alltid finnas ställen, tjenliga för landstigning. Dessutom skulle de enorma kostnaderna för sådana befästningar i vårt land göra dem omöjliga. Speciellt vid sjöfästningar är bestyckningen mycket dyrbar, den kostar mera än sjelfva fästningarne. Se t. ex. kostnadsförslaget till de danska befästningarne! Batterierna vid Öresund och befästningarne vid Helgenæs äro beräknade att kosta mera i bestyckning än i egentlig anläggningskostnad.

Jag har nu besvarat en del anmärkningar och torde kunna förbigå de öfriga. En föregående talare har redan framhållit, att Riksdagen förut haft ett jemförelsevis godt skäl att göra nedsättning i förevarande anslag, det nemligen att statsbrist förefans, hvilken måste fyllas genom tilläggsbevillning, men att detta skäl numera lyckligtvis ej existerar. Jag ber att få ytterligare betona detta förhållande, att nemligen stora öfverskott finnas att använda, och kan

*Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.*

(Forts.)

Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.

(Forts.)

derföre och på förut anförda skäl icke annat än yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr af Trolle: Med afseende å anslaget till befästningsarbeten vid Karlsborg hafva här blifvit framställda så många talande skäl, att åtminstone jag kommer att rösta för bifall till den Kongl. propositionen. Helst skulle jag dock vilja att Kammaren beviljade hvad Chefen för fortifikationen begärt eller 1,238,600 kronor, att utgå under en period af 5 år med 250,000 i årsanslag. Det synes mig vara ett ganska måttligt belopp för fullbordande af ytterst angelägna arbeten vid ifrågavarande fästning. Vinner Stats-Utskottets förslag Riksdagens bifall, blir årsanslaget endast 100,000 kronor, och detta ytterst angelägna arbete skulle då behöfva 12 års tid, innan det blir färdigt. Tillägger jag hvad som ytterligare fordras i arbete, innan fästningen blir fullbordad, behöfs dertill en ganska lång tid, som, enligt hvad Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet antydt, möjligen kan anslås till 60 år. Från min ståndpunkt som militär är det gifvet, att jag icke kan annat än inse behovet för Sverige af en förrådsfästning, och det måste vara angeläget, att en förrådsfästning en gång blir fullbordad, i synnerhet att tiden för dess fullbordande icke utsträcker till ett halft, kanske ett helt sekel.

I anledning af hvad här talats om byggandet af gränsfästningar, med åberopande dervid af Frankrikes exempel, så ber jag endast få påpeka, att för nämnda rike, med sina gränser på fasta landet, det är alldeles nödvändigt att vara försedt med gränsfästningar; hvaremot den naturliga gränsfästningen för Sverige är sjöförsvaret, åt hvilket jag ock hoppas att, om det en gång skulle gälla, skyddandet af våra kuster må blifva beskärmt.

Jag kommer att yrka bifall till hvad Kongl. Maj:t här föreslagit, och detta hufvudsakligen derföre, att jag icke vill bidraga dertill, att om den förrådsfästning vi ega allt för länge må kunna uttalas det omdöme, att den, på sätt i den Kongl. propositionen säges, blefve af »föga eller intet gagn under kriget, stundom till och med endast en anledning till oro och bekymmer»; likasom jag ej heller vill vara med om att ytterligare förlänga den i alla händelser rundliga tid som kommer att åtgå, innan, såsom det i Kongl. Maj:ts proposition yttras, fästningen kan »anses någorlunda i stånd att motstå ett kraftigare anfall».

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Emil Key: Blott några ord. Vid denna sena timme kan det icke falla mig in att med något längre svaromål bemöta det anförande, vi nyss hört från talaren på stockholmsbanken, Herr Chefen för fortifikationen. Endast ett par anmärkingar ber jag få göra mot hvad han yttrade. Han sade, att det visserligen står illa till med vårt försvar, men dock icke så illa, att en tredjedel af vår

armé skulle åtgå för att skydda Karlsborg, som vore afsedd att inrymma en garnison af 5,000 man. Det var en ganska värdefull upplysning för mig, att Karlsborg icke är afsedt för större garnison än 5,000 man. Men jag tviflar på att vare sig han eller jag kan på förhand bestämdt säga, huru stor garnison fästningen behöfver, sedan den en gång blifvit fullbordad samt försedd med alla erforderliga skansar och utanverk.

*Ang. anslag till
Karlsborgs
fästningsbygg-
nad.*

(Forts.)

Jag instämmer med den ärade talaren deri, att vi visserligen hafva ett dåligt försvar; men då han behagade yttra att med nutidens krigföringsätt tager man ej mot fienden inom fästningens område, utan man möter honom ett godt stycke utanför, och då fästningens garnison blott skulle vara 5,000 man, så måste för att segra antingen dessa göra underverk eller fienden hafva ett ännu sämre härväsen än vårt eget, men i sistnämnda fall lärer han väl icke komma fram till Karlsborg?

Jag slutar med ett uttalande af den förhoppning att den regering, som vi nu äro lyckliga att ega, måtte taga frågan om Karlsborgs bestående i allvarsamt öfvervägande och i en snar framtid framlägga förslag till ordnandet af vårt fästningsförsvar. Under tiden bör staten gå tillväga likasom en industriidkare under dåliga konjunkturer. Han aflönar nätt upp en så stor personal, att han icke behöfver afskeda en arbetsduglig stam. Detta har Stats-Utskottet gjort, då Utskottet år efter år föreslagit beviljande af ifrågasvarande anslagsbelopp till Karlsborgs fästningsbyggnad för att underhålla den der befintliga arbetspersonal, till dess frågan, huru Sverige bäst och lämpligast kan försvaras med fästningar, hinner att utredas.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf Herr Talmannen propositioner å såväl bifall till Utskottets hemställan som ock på antagande af Kongl. Maj:ts förslag oförändradt; och förklarade Herr Talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef begärd, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 12:te punkten af Utlåtandet N:o 10,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammarer, med afslag å Utskottets förevarande hemställan, i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna proposition, bifallit denna proposition oförändrad.

Omröstningen försiggick och utföll med 118 Ja mot 41 Nej; hvadan Utskottets hemställda bifallits.

Punkten 13.

Ang. ersättning för underhåll af garnisonskommendering till Vaxholms fästning.

Då för garnisonskommenderingarne till Vaxholms fästning ur indelta armén, sedan anmälan derom år 1880 egde rum, af arméförvaltningen förskjutits tillsammans 40,636 kronor 69 öre, hade Kongl. Maj:t nu äskat till ersättning för dessa förskott ett extra anslag af 40,637 kronor.

Enligt hvad Utskottet inhemtat, påginge för närvarande hos vederbörande embetsverk utredning af frågan om flyttning till Vaxholm redan under innevarande år af någon del af den nu å Karlstens fästning förlagda depôt af Göta artilleriregemente, och då det alltså vore att antaga att för framtiden kostnader af förevarande beskaffenhet icke vidare skulle förekomma, hade Utskottet tillstyrkt,

att det af Kongl. Maj:t äskade anslagsbeloppet 40,637 kronor måtte på extra stat för år 1883 af Riksdagen anvisas.

I anledning af hvad Utskottet sålunda yttrat, anförde

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Taube: Med anledning af Utskottets motivering i denna punkt torde det tillåtas mig yttra några ord. Utskottet säger: »då det alltså är att antaga, att för framtiden kostnader af förevarande beskaffenhet icke vidare må förekomma».

Det är visserligen en sanning, att regeringen så mycket som möjligt vill söka nedsätta de kostnader, som nu för kommenderingen i Vaxholm erfordras, men jag tror dock att Utskottet sagt alldeles för mycket, då det uttryckt sig så som det här gjort. Som Herrarne veta, finnes det för närvarande en kommendering å Vaxholm och äfven om densamma den 1 nästkommande Maj skulle komma derifrån, måste dock alltid kostnaderna för denna kommendering under tiden 1 November—1 Maj ersättas.

Det har varit påtänkt, att ett kompani skulle flyttas från Karlstens till Vaxholms fästning, men hvad detta kommer att kosta, kan ännu icke bestämdt beräknas, innan utredning derom från Arméförvaltningen inkommit. — En annan fråga, som härmed står i samband, är den om militärhäkten. Enligt de nya krigslagarne skenemligen alla straff, som af denna lag ådömas för egentliga militärbrott, såsom förseelse mot krigslydnaden m. m., undergå uti militärhäkte, och frågan om hvar dessa skola förläggas är för närvarande under utredning i arméförvaltningen. Skulle ett sådant föreslås att förläggas å Vaxholm, måste ju deraf följa att en bevakningskommendering måste finnas derstädes.

Jag har ansett mig böra nämna detta redan nu, på det att icke sedan må sägas, att Kongl. Maj:t ej gått Riksdagens antagande till mötes.

*Ang. ersättning
för underhåll
af garnsions-
kommendering
till Vaxholms
fästning.*

Öfverläggningen förklarades slutad, hvarefter Utskottets hemställan bifölls.

(Forts.)

Punkterna 14—18.

Biföllos.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden, nemligen:

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 12, i anledning af väckt motion om stadgande af förmånsrätt för kommunalutskylder; och

N:o 13, i anledning af väckt motion om tillägg till 9 § i Förordningen den 17 Maj 1872 angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting; samt

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 2), med anledning af väckt förslag om skyldighet för utvandrare att, för utfående af prestbetyg, förete bevis derom att löpande årets krono- och kommunalutskylder blifvit guldna.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att uppättas.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr C. Carlson under 3 dagar från och med den 20 Februari
och » A. Bengtsson » 14 » » » » » 28 »

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; och åtskildes derefter Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.